

EVALUATIE DASSENOVEREENKOMSTEN

Werkt voor provincies

19 mei 2020
projectnummer 036-19

Van Bommel FAUNAWERK

Hollandseweg 7h
6706 KN Wageningen

Tel: +31 (0) 6 - 2741 6188
www.vanbommel-faunawerk.nl

Email: info@vanbommel-faunawerk.nl

Documentatiepagina

Opdrachtgever:	BIJ12
Titel:	Evaluatie dassenovereenkomsten
Datum:	19 mei 2020
Aantal pagina's incl. bijlagen	55
Status rapport:	Definitief
Uitvoering:	Johan Thissen ¹ , Harm Blanken ² , Frans van Bommel ¹ en Henk ten Holt ² ¹ Van Bommel Faunawerk, ² Bureau ZET
Begeleiding:	Floris Ensink en William van Dijk (BIJ12-Faunazaken)
Projectnummer:	039-19
Trefwoorden:	Das, Meles meles,

Van Bommel FAUNAWERK is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Van Bommel FAUNAWERK; opdrachtgever vrijwaart Van Bommel FAUNAWERK voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Van Bommel FAUNAWERK

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven genoemd en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven genoemd en Van Bommel FAUNAWERK, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoud

SAMENVATTING	4
1 INLEIDING	9
2 EVALUATIEKADER	11
3 INTERVIEWS EN BRONNEN	13
4 HISTORIE VAN DASSENOVEREENKOMSTEN	14
5 DASSENOVEREENKOMSTEN ALS INSTRUMENT VOOR DE BESCHERMING VAN DE DAS	18
6 LEGES, EIGEN RISICO EN DREMPELBEDRAGEN	23
7 KOSTEN-BATEN ANALYSE DASSENOVEREENKOMSTEN	24
8 DE OMVANG VAN DE SCHADE IN MAIS	33
9 DRAAGVLAK	36
10 OPERATIONELE ASPECTEN VAN DE OVEREENKOMSTEN	38
11 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	40
12 LITERATUUR	43
BIJLAGE 1 – MODEL DASSENOVEREENKOMST	45
BIJLAGE 2 – OVERZICHT ANTWOORDEN GEÏNTERVIEWDE AGRARIËRS	49
BIJLAGE 3 - JURIDISCH ADVIES	53

SAMENVATTING

Sinds de instelling van het Jachtfonds in 1955 kunnen agrarische ondernemers een tegemoetkoming aanvragen voor door dassen en andere in het wild levende dieren veroorzaakte schade aan gewassen. Het Jachtfonds liet de schade per jaar taxeren. In 1978 werd voor dassen een apart instrument ingevoerd, namelijk meerjarige overeenkomsten. Sinds dat jaar kon tegemoetkoming voor schade door dassen geregeld worden via twee mogelijkheden: een schadevergoeding op basis van een reguliere aanvraag voor een tegemoetkoming of door het sluiten van een meerjarige overeenkomst.

Bij de huidige dassenovereenkomsten mogen deelnemende agrariërs geen werende maatregelen tegen dassen te nemen. Bij deelnemers aan overeenkomsten wordt dassenschade, voorafgaand aan de overeenkomstperiode, eenmalig getaxeerd. Op basis hiervan wordt gedurende vijf jaar een vaste jaarlijkse vergoeding uitgekeerd. Met de overeenkomsten wordt beoogd de das te beschermen, administratieve lasten te beperken en draagvlak voor bescherming en instandhouding van de das als schadeveroorzakende diersoort te vergroten.

Agrariërs zonder overeenkomst mogen op grond van de Wet natuurbescherming wel werende maatregelen tegen dassen nemen. Onder de Flora en faunawet was het nemen van werende maatregelen tegen dassen nog niet toegestaan. Als agrariërs zonder overeenkomst schade door dassen ondervinden kunnen zij jaarlijks een aanvraag voor een tegemoetkoming indienen, waarna de schade wordt getaxeerd en uitbetaald. Bij een aanvraag voor een tegemoetkoming in de schade door dassen zijn agrariërs niet verplicht om werende maatregelen te nemen. Per aanvraag kan, afhankelijk van de provincie, een behandelingsbedrag van € 300,- in rekening worden gebracht.

Belangrijkste doel van de instelling van dassenovereenkomsten was een goede maatschappelijke acceptatie van de das, juist bij degenen die schade lijdten, als belangrijke voorwaarde voor het behoud van dassenpopulaties. Tegenwoordig voert BIJ12 voor de afzonderlijke provincies de tegemoetkomingen uit, zowel op basis van een meerjarig contract. De huidige dassenovereenkomsten lopen af in 2020.

BIJ12 heeft opdracht gegeven aan een consortium van Van Bommel Faunawerk, Bureau ZET en de Zoogdiervereniging om de dassenovereenkomsten te evalueren, zodat provincies een besluit kunnen nemen over het al dan niet voortzetten van de meerjarige overeenkomsten en in geval van een positief antwoord, in welke vorm.

Onderzoeksaanpak

Naast literatuuronderzoek en gesprekken met deskundigen op het terrein van dassen en schadevergoedingen zijn gesprekken gevoerd met 26 agrariërs. De conceptrapportage is zowel schriftelijk becommentarieerd als besproken in een bijeenkomst.

Dassenpopulatie en de relatie met tegemoetkoming voor schade

Geen enkel Nederlands zoogdier heeft zo'n duidelijk zichtbaar en gedurende vele jaren gebruikt verblijf als de das. Dat maakt vervolging relatief eenvoudig, bijvoorbeeld door verstoring of zelfs uitgraven van de burcht.

De populatie dassen in Nederland bereikte in 1980 na een zeer lange periode van achteruitgang een dieptepunt, waarna herstel is opgetreden in grote delen van Nederland. De achteruitgang is veroorzaakt door aanhoudende vervolging tot in de jaren zestig en sinds 1950 door sterfte door verkeer. Het herstel is te danken aan genomen beschermingsmaatregelen, waaronder aanleg van dassentunnels onder wegen. Uitzetten in voormalige leefgebieden heeft eveneens bijgedragen aan het herstel van de populatie.

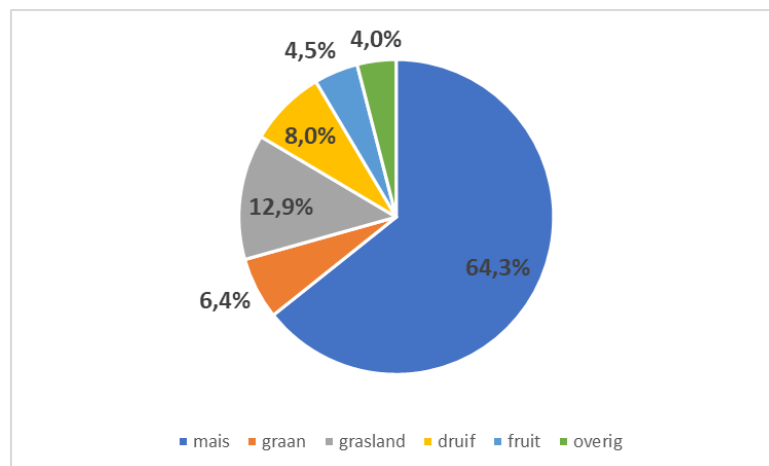
De populatie dassen in Nederland vertoonde na 1980 een sterke groei, met globaal elke 5 jaar een toename in areaal van circa 25%. Door toename van de dichtheid binnen een groot deel van het bestaande areaal is de toename in aantal dassen nog aanzienlijk hoger dan 25% iedere vijf jaar.

De das is voor zijn voedsel sterk afhankelijk van agrarisch gebied, met name grasland en maisakkers. Preventieve maatregelen om dassen te weren van belangrijke voedselbronnen zullen een negatieve invloed hebben op de ontwikkeling van de dassenpopulatie.

In de provincies waar zowel overeenkomsten worden afgesloten als tegemoetkomingen op basis van een reguliere aanvraag voor een tegemoetkoming worden uitgekeerd, hebben we geen verschillen geconstateerd in positieve of negatieve ontwikkelingen van de das.

Omvang van de schade

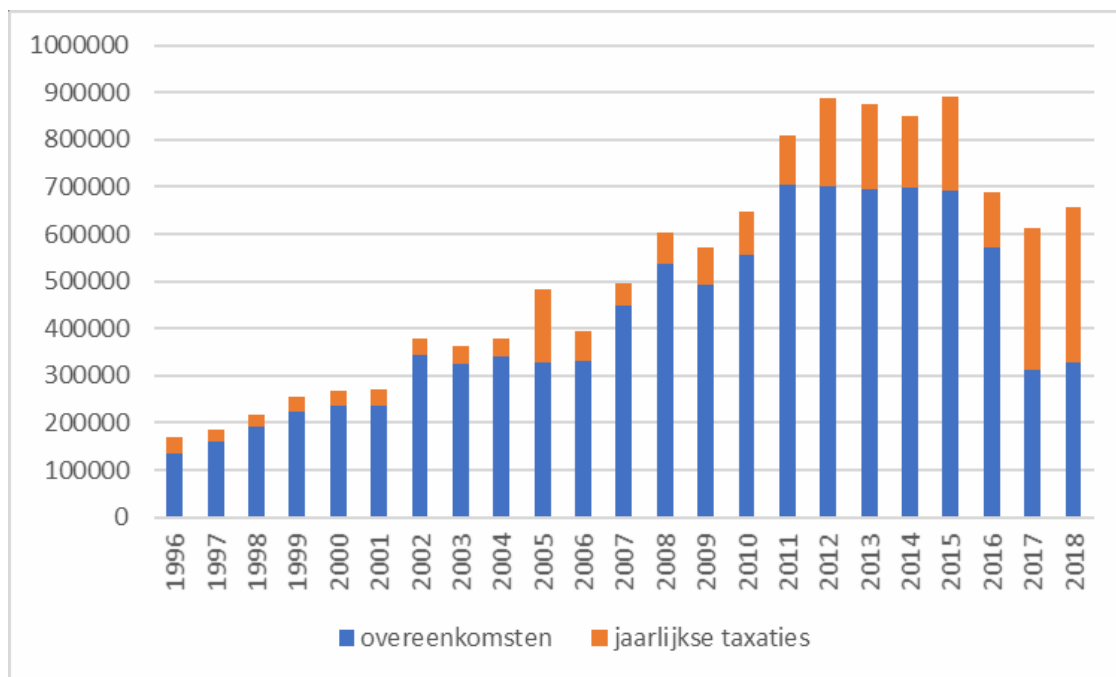
Schade door dassen is in de periode 2017-2018, volgens taxaties, vooral opgetreden in mais (64% van uitgekeerd bedrag), druiven (8%) en grasland (13%). Zie onderstaande figuur. Overigens gaat het bij druiven maar om een heel klein aantal bedrijven, maar daar is de schade per geval heel hoog.

Schade door dassen per gewas in de periode 2017-2018, gebaseerd op per jaar getaxeerde schade.

In mais legt de das vanaf het melkrijpe stadium door duwen en trekken de stengels om en eet dan de kolven leeg. In grasland beschadigen dassen de graszode bij het graven naar emelten en muizennesten. Beschadigde graszoden moeten opnieuw worden ingezaaid of geheel vernieuwd.

Alleen directe gewasschade komt voor een tegemoetkoming in aanmerking. Vervolgschade zoals zand in het kuilvoer, onkruid op open plekken in het grasland en extra arbeidsuren door vertraging bij het oogsten als gevolg van op de grond liggende maisstengels, wordt in het geheel niet vergoed (volgens agrariërs ten onrechte).

Trend van uitbetaalde vergoeding van door dassen veroorzaakte schade.

Discussie over hoogte taxaties

Sinds enige jaren is er discussie over de ordegrrootte van de door taxateurs berekende schade. Een berekening op basis van uitgekeerde schadevergoedingen voor de oppervlakte in mais waar schade optreedt, komt op een veel grotere oppervlakte uit dan de resultaten van onderzoek in het veld in Limburg en Wallonië. Het verschil kunnen we vooralsnog niet goed verklaren. Mogelijk dat een proef met waarnemingen door een drone in Limburg hier meer duidelijkheid in kan verschaffen. Deze discussie vraagt nog aandacht. Wellicht dat betere instructie en opleiding van taxateurs helpt om tot nauwkeuriger taxaties te komen.

Variatie in schade over meerdere jaren

Een uitgangspunt bij de vijfjarige overeenkomsten, die gebaseerd worden op één taxatie in de vijf jaar, is dat de schade in die vijf jaar gemiddeld redelijk constant is. Op basis van een vergelijking van de schadecijfers in de jaren 2017 en 2018/2019 blijkt echter dat in 32% van de gevallen de getaxeerde schade in 2018/2019 meer dan € 500,- hoger was dan in 2017, met een uitschieter tot zelfs meer dan € 2.500,-. De conclusie is dat de schade over de jaren nogal kan variëren.

Draagvlak bij agrariërs voor de das en voor schadevergoeding

De das blijkt bij agrariërs niet op veel sympathie te kunnen rekenen. Veel boeren zeggen wel hart voor de natuur te hebben, maar noemen dan eerder weidevogels, uilen, hazen en vooral reeën: dieren die je regelmatig ziet. De das leeft 's nachts en laat zich niet veel zien. Enkele geïnterviewde agrariërs zijn jager en hebben relatief veel sympathie voor de das. Bijna alle geïnterviewde agrariërs vinden wel dat de das er ook mag zijn, maar een veel gehoorde uitspraak is dat er nu wel genoeg of te veel dassen zijn.

Uit alle gesprekken blijkt dat de schadevergoeding bijdraagt aan het draagvlak voor de das. Agrariërs vinden het terecht dat de overheid hen compenseert voor geleden schade. Ze geven ook aan dat het

niet alleen financiële schade is, maar dat de schade hen ook ergert in de uitoefening van hun beroep: je doet je best om de mais er mooi bij te laten staan en dan vernielen die dassen een deel van je werk. Dat vervolgschade niet in aanmerking komt voor tegemoetkoming wordt als zeer ergerlijk ervaren.

Voor het draagvlak voor de das lijkt er geen verschil te zijn tussen reguliere tegemoetkoming voor dassenschade of schadevergoeding op basis van een meerjarige overeenkomst.

Kosten-baten-analyse

In onderstaande tabel hebben we op verschillende aspecten de incidentele schadevergoedingen en de vergoedingen op basis van een vijfjarige overeenkomst naast elkaar gezet.

	Reguliere aanvragen voor een tegemoetkoming voor de schade	5-jarige overeenkomsten
Tijdsinvestering agrariër gemiddeld per jaar	7 uur	1,4 uur
Tijdsinvestering BIJ12 gemiddeld per jaar	40-60 minuten	24-30 minuten
Kosten taxateur per gewas gemiddeld per jaar	€ 300	€ 60
Beleving agrariërs	'Met de pet in de hand'	Gelijkwaardigheid van partijen
Gemak/onzekerheid	Aanvraag indienen is een drempel. Onzekerheid of eigen risico/statiegeld wordt terugbetaald.	Eens in de vijf jaar aanvragen is 'gemakkelijk'. Minder financiële drempels.

Conclusies en aanbevelingen

Doel van deze evaluatie is een afgewogen beslissing te kunnen nemen over het wel of niet voortzetten van dassenovereenkomsten na 2020, en in het geval van een positief antwoord, in welke vorm. De uiteindelijke beslissing over het voortzetten van de overeenkomsten wordt door de provincies genomen.

Vergoedingen voor schade door dassen voortzetten

Het gaat goed met de das in Nederland, maar de das heeft voor de instandhouding en ontwikkeling van de populatie agrarische percelen nodig om te foerageren. Preventieve maatregelen om dassen te weren van agrarische percelen zijn relatief duur en hebben een negatieve invloed op de ontwikkeling van de dassenpopulatie. Een tegemoetkoming blijft daarom redelijk om boeren te compenseren voor de door dassen veroorzaakte schade en om te voorkomen dat agrariërs zelf de das gaan bestrijden.

Voortzetting dassenovereenkomsten

De staat van instandhouding van de das is inmiddels dermate gunstig geworden dat in vergelijking met andere beschermde dieren een speciale regeling niet meer nodig is. Die speciale regeling, in de vorm van meerjarige dassenovereenkomsten, bevat de contractuele verplichting om de foerageermogelijkheden van dassen niet te verstoren door de inzet van werende maatregelen. Bij een dassenovereenkomst *mogen* agrariërs geen preventieve maatregelen nemen terwijl bij een

reguliere tegemoetkoming voor dassenschade agrariërs momenteel geen preventieve maatregelen *hoeven* te nemen om in aanmerking te komen voor een tegemoetkoming. Door de hoge kosten, inclusief arbeid, van werende maatregelen wegen deze economisch vaak toch niet op tegen de dassenschade die voorkomen kan worden. Hierdoor zijn er bij agrariërs met dassenschade maar zonder dassenovereenkomst in de praktijk niet meer prikkels voor de inzet van werende maatregelen dan bij agrariërs zonder dassenovereenkomst. Hierdoor zullen bij afschaffing van de dassenovereenkomsten naar alle waarschijnlijkheid in de praktijk niet meer dassenwerende maatregelen genomen worden dan bij voortzetting van de dassenovereenkomsten. De twijfel over de noodzaak tot voortzetting van het instrument dassenovereenkomsten is daarom sterk.

Vormgeving van eventuele voortzetting dassenovereenkomsten

Indien de dassenovereenkomsten toch doorgang vinden zijn de voordelen van de meerjarige overeenkomsten dat deze geld en uren besparen bij zowel agrariërs als bij BIJ12 en dat agrariërs er meer een beleving bij hebben van gelijkwaardigheid, terwijl ze voor het aanvragen van een reguliere tegemoetkomingsaanvraag voor dassenschade het gevoel hebben 'met de pet in de hand' te staan. Agrariërs zijn voorstander van het handhaven van de (meerjarige) dassenovereenkomsten.

De twijfels over het behouden van de huidige vorm van de overeenkomsten bij eventuele voortzetting zijn echter, opgeteld, sterker.

- De omvang van de schade is aan discussie onderhevig: er zijn grote verschillen tussen de uitgekeerde schadevergoedingen op basis van taxaties en de geconstateerde schade in recent onderzoek in Limburg en Wallonië. De verschillen zijn vooralsnog niet verklaard. Er zou eerst duidelijkheid moeten komen over het vaststellen van de hoogte van de schade, voordat er opnieuw meerjarige overeenkomsten gesloten worden.
- De jaarlijkse verschillen in schade op bedrijfsniveau zijn groot.
- BIJ12-juristen raden af om overeenkomsten af te sluiten, vanwege mogelijke staatssteun: tegemoetkoming kan alleen op basis van aangetoonde schade.

1 INLEIDING

Omstreeks 1978 startte het Jachtfonds met dassenovereenkomsten. De stand van de das in Nederland had toen een dieptepunt bereikt (Hollander & La Haye 2014), ondanks dat de das al sinds 1942 wettelijk beschermd was door plaatsing op de lijst van pelswild onder de Jachtwet, waarbij de jacht op de das niet meer werd geopend (Jsseling & Scheygrond 1943). In 1994 kreeg de das bescherming onder de Natuurbeschermingswet 1967 door uitbreiding van de lijst van het Besluit beschermde inheemse diersoorten (Akkermans 1994).

In het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten werd de das onder de Flora- en faunawet in 2002 qua beschermingsniveau gelijkgesteld aan de soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Vergeleken met andere soorten kreeg de das daarmee een extra bescherming, tot in 2017 de Wet natuurbescherming de Flora- en faunawet verving en de das zijn extra bescherming verloor. Hierdoor is nu ook overlast een wettelijk belang geworden om in te grijpen en is verstoring van burchten slechts nog strafbaar als er sprake is van opzet.

Sinds de instelling van het Jachtfonds in 1955 hebben grondgebruikers de mogelijkheid om een tegemoetkoming te vragen voor door de das veroorzaakte schade aan gewassen. De reguliere procedure is tegemoetkoming op grond van taxatie in het jaar van de schade (hierna: taxatie per jaar). In de vorm van dassenovereenkomsten kwam daar een tweede optie bij, namelijk het sluiten van een meerjarige overeenkomst.

BIJ12 sluit tegenwoordig de dassenovereenkomsten af, daartoe gemandateerd door de afzonderlijke provincies. Het Rijk heeft de bevoegdheid overgedragen van het Faunafonds, de opvolger van het Jachtfonds, naar de provincies. Zie voor een model dassenovereenkomst bijlage 1.

Bij de huidige dassenovereenkomsten, die in 2016 zijn afgesloten, mogen deelnemende agrariërs geen werende maatregelen tegen dassen te nemen. Bij deelnemers wordt dassenschade, voorafgaand aan de overeenkomstperiode, eenmalig getaxeerd. Op basis hiervan wordt gedurende vijf jaar een vaste jaarlijkse vergoeding uitgekeerd. Met de overeenkomsten wordt beoogd de das te beschermen, administratieve lasten te beperken en draagvlak voor bescherming en instandhouding van de das als schadeveroorzakende diersoort te vergroten.

Agrariërs zonder overeenkomst mogen sinds 2017 op grond van de Wet natuurbescherming wel werende maatregelen tegen dassen nemen. Onder de Flora en faunawet was het nemen van werende maatregelen tegen dassen nog niet toegestaan. Als agrariërs zonder overeenkomst schade door dassen ondervinden kunnen zij jaarlijks een aanvraag voor een tegemoetkoming indienen, waarna de schade wordt getaxeerd en uitbetaald. Bij een aanvraag voor een tegemoetkoming in de schade door dassen zijn agrariërs niet verplicht om werende maatregelen te nemen. Per aanvraag kan, afhankelijk van de provincie, een behandelbedrag van € 300,- in rekening worden gebracht.

De huidige dassenovereenkomsten lopen tot en met 2020. De provincies dienen dus binnenkort te beslissen of het instrument zal blijven bestaan. Mochten dassenovereenkomsten niet meer aangeboden worden na 2020, dan blijft de tegemoetkoming op grond van taxatie per jaar (als enige optie) over. Tegemoetkoming in gewasschade staat als zodanig niet ter discussie, wel de omvang en

de vorm. Hierover heeft de Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade onlangs een advies uitgebracht (zie hoofdstuk 6).

Vraagstelling

Met oog op besluitvorming door de provincies over de voortzetting van de dassenovereenkomsten en de eventuele vorm daarvan heeft BIJ12 een consortium van Van Bommel Faunawerk, Bureau ZET en de Zoogdiervereniging opdracht gegeven om de dassenovereenkomsten te evalueren op de volgende aspecten:

- (1) het effect van de overeenkomsten op de effectieve bescherming van de das;
- (2) effectiviteit van de overeenkomsten als instrument om draagvlak onder agrariërs voor de das te bevorderen;
- (3) kosten-baten van het instrument dassenovereenkomsten;
- (4) operationele aspecten van het instrument.

Tijdens de looptijd van dit evaluatie-onderzoek heeft BIJ12 zelf de juridische houdbaarheid van het instrument dassenovereenkomst onderzocht. Zie voor het daaruit volgende advies bijlage 3 van dit rapport.

2 EVALUATIEKADER

In dit hoofdstuk geven we aan hoe we de evaluatievraag en de vier aspecten hebben vertaald naar een set onderzoeksvragen, het evaluatiekader.

De uiteindelijk te beantwoorden vraag voor de provincies is:

- Dient het instrument dassenovereenkomsten na 2020 te worden voortgezet en zo ja in welke vorm?

Om een afgewogen en onderbouwd antwoord op deze vraag mogelijk te maken, worden de volgende vragen in het evaluatierapport beantwoord:

- Wat zijn de ecologische voor- en nadelen van het instrument dassenovereenkomst?
- Wat zijn de financiële voor- en nadelen van het instrument dassenovereenkomst?
- Wat zijn de maatschappelijke voor- en nadelen van het instrument dassenovereenkomst?

Door de ecologische, financiële en maatschappelijke voor- en nadelen op een rij te zetten ontstaat een compleet beeld van de plussen en minnen van de regeling en kan een weloverwogen besluit worden genomen.

Om de evaluatievragen te kunnen beantwoorden is onderzoek uitgevoerd naar de vier elementen/aspecten die in het offerteverzoek worden benoemd. Elk van de vier aspecten is hieronder uitgewerkt in onderzoeksvragen.

Effectieve bescherming

Een analyse van het effect van de dassenovereenkomsten op de effectieve bescherming van de soort, gebruikmakend van bestaande populatiegegevens, daarbij kijkend naar:

- Wat is te zeggen over de algehele populatieontwikkeling van de das in Nederland sinds 1990?
- Zijn er betrouwbare cijfers beschikbaar op regionaal/bedrijfsniveau om onderbouwd uitspraak te kunnen doen over verschillen in ontwikkelingen van de dassenpopulaties?
- Zijn er (significante) verschillen in positieve/negatieve ontwikkelingen van de das bij bedrijven met dassenovereenkomsten versus bedrijven die geen overeenkomst hebben afgesloten?

Draagvlak

Een analyse van de effectiviteit van de overeenkomsten als instrument om draagvlak onder agrariërs voor de das als beschermde, schadeveroorzakende soort te genereren.

- Hoe groot is, in het algemeen, het draagvlak onder agrariërs voor de bescherming van de das?
- Wat is de invloed van de tegemoetkoming op het draagvlak?
- Is er verschil in invloed op het draagvlak tussen de meerjarige overeenkomsten en de taxatie per jaar?

Kosten-baten

- Wat is de (eventuele) kostenbesparing als gevolg van eenmalige taxaties ten opzichte van taxaties per jaar?

- Wat is de (eventuele) kostenbesparing als gevolg van minder administratieve handelingen voor zowel agrariërs als provincies en BIJ12 gerelateerd aan taxaties per jaar versus eenmalige taxaties voor vijf jaar?
- Wat is de inschatting van de werkelijk opgetreden schade als gevolg van respectievelijk gedaalde/gestegen schade ten opzichte van het getaxeerde referentiejaar? Wat is de gemiddelde afwijking (naar boven of beneden), welke uitschieters zijn er en hoe zijn deze gespreid?
- Wat is de inschatting van de werkelijk opgetreden schade als gevolg van veranderd landgebruik ten opzichte van het getaxeerde referentiejaar? Wat is de gemiddelde afwijking (naar boven of beneden) en welke uitschieters zijn er en hoe zijn deze gespreid?
- Welke andere veranderingen beïnvloedden de optredende schade gedurende de looptijd van de overeenkomsten?
- Wat is de invloed van foutmarges bij taxaties en de daaraan gerelateerde financiële consequenties bij extrapolatie van de getaxeerde bedragen over vijf jaar?
- Hoe zijn de financiële lasten over de provincies verdeeld?

Operationele aspecten van de overeenkomsten

De bereidheid onder agrariërs om een dassenovereenkomst af te sluiten – en daarmee ook het te bereiken efficiëntievoordeel – is mede afhankelijk van de exacte inrichting van het instrument op een meer operationeel niveau. Zoals in hoofdstuk 4 nader beschreven, is de inhoud van de regeling enkele malen gewijzigd. Zo kwamen eerst alleen agrariërs met dassenburchten op of direct naast hun percelen in aanmerking voor een overeenkomst, maar tegenwoordig kunnen ook agrariërs met dassenburchten op grotere afstand van hun percelen een overeenkomst afsluiten. Verder is het onderdeel ‘vaste burchtvergoeding’ afgeschaft. De actuele overeenkomsten hebben allemaal de looptijd 2017-2020. Dat is ook een verschil met vroeger toen een agrariër ieder jaar kon instappen.

Om meer inzicht te krijgen in de deelnamebereidheid van agrariërs voor een dassenovereenkomst worden de voorwaarden (mogelijkheden en beperkingen) van de regeling en de overeenkomsten in kaart gebracht en gerelateerd aan de wensen van deelnemers en niet-deelnemers.

Wat is de invloed van de volgende operationele aspecten van overeenkomsten op de bereidheid van agrariërs om een dassenovereenkomst af te sluiten:

- Voorwaarden om in aanmerking te komen voor schade (wel/geen dassenburcht op het land)?
- Looptijd (lengte in jaren) van de overeenkomst?
- Vaste looptijd voor alle agrariërs of meer flexibel?
- Frequentie taxaties

3 INTERVIEWS EN BRONNEN

Voor de evaluatie zijn gesprekken gevoerd met Stichting Das en Boom (Jaap Dirkmaat en Marc Moonen), Dassenwerkgroep Brabant (Willy Thijssen), Dassenwerkgroep Drenthe (Pauline Arends), Dassenwerkgroep Utrecht & 't Gooi (Hans Vink), LTO (Tjerk Elzinga), LLTB (Koen van Weelden) en 26 agrariërs met een dassenovereenkomst dan wel taxaties per jaar. Zie bijlage 2 voor een overzicht van de reacties van de agrariërs.

Chris Kalden (voorzitter van het Jachtfonds 1988-1992, nu lid van de Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade), Henk Revoort (voormalig secretaris van het Faunafonds) en Ferdinand ter Schure (Brabants Landschap) hebben informatie geleverd over de geschiedenis van de dassenovereenkomsten.

BIJ12 leverde Excel bestanden met informatie over de dassenovereenkomsten en met de dossiers met schade door dassen, waarvoor een verzoek is ingediend om tegemoetkoming. Dit laatste bestand is een export uit het registratiesysteem Faunafonds3000, een Access SQL-database met informatie sinds 1989 (Roelofs 2019). De informatie over het jaar 2019 was nog niet compleet en de informatie over het aanvangsjaar 1989 leek niet compleet. De jaren 1989 en 2019 zijn daarom buiten beschouwing gelaten.

De conceptrapportage is besproken in een bijeenkomst van een klankbordgroep. De klankbordgroep heeft ook tweemaal schriftelijk commentaar geleverd. Het eindconcept is besproken in een eindpresentatie, waar onder meer de provincies vertegenwoordigd waren, en de betrokken provincies hebben vervolgens schriftelijk commentaar geleverd.

Zie voor de schriftelijke bronnen de lijst achterin dit rapport.

4 HISTORIE VAN DASSENOVEREENKOMSTEN

Om steeds terugkerende wildschade door dassen te ondervangen en tegelijkertijd de burchten beter te beschermen, ging het Jachtfonds omstreeks 1978 over tot het sluiten van driejarige dassenovereenkomsten met grondgebruikers (Ministerie van LNV 1984). Voor een standaard vergoeding van f 300,- (omgerekend € 136) per jaar per burcht verplichtte de grondgebruiker zich om alle handelingen achterwege te laten waardoor de dassen op en bij hun percelen verstoord zouden kunnen worden. Soms werden dassenpijpen gemarkeerd zodat machines de hopen niet zouden beschadigen. Eventueel kon de dassenburcht zelfs volledig uitgerasterd worden. Daarnaast bestond er een variabele schadecomponent na taxatie voor opbrengstverlies van gewas en financiële compensatie voor landbouwgrond die niet meer kon worden benut onder de naam 'oppervlaktederving'. Ook diende de grondgebruiker jaarlijks voor iedere burcht te melden hoeveel pijpen er belopen waren en hoeveel dassen hij had gezien. Volgens de toenmalige secretaris-penningmeester van het Jachtfonds waren de meeste grondgebruikers tevreden met de verleende tegemoetkomingen. Alleen uit Limburg kwamen er klachten. Het Jachtfonds paste de dassenovereenkomsten vervolgens aan zodat de grondgebruiker kon verzoeken om tussentijdse bijstelling (Van Welie e.a. 2009).

In aanvulling op het instrument gedoogovereenkomst bestond sinds 1985 ook voor particuliere jachthouders en wildbeheereenheden de mogelijkheid een zogenaamde beheerovereenkomst af te sluiten (Van Welie e.a. 2009). Voor het houden van toezicht en het verstrekken van informatie betreffende het aantal dassen op de burcht, werd jaarlijks een vergoeding verstrekt van f 100,- (omgerekend € 45). Daarnaast konden kosten voor het treffen van beheermaatregelen worden vergoed (Sneep 1986, Van Welie e.a. 2009). Voor een burcht kon zowel een beheer- als een gedoogovereenkomst afgesloten worden.

Naar aanleiding van een evaluatie (Ministerie van LNV 1992) werd het instrument beheerovereenkomst weer afgeschaft. In de evaluatie was geconstateerd dat er in 1989 wel 297 beheerovereenkomsten waren, maar dat slechts weinig jachthouders met een overeenkomst positieve maatregelen namen voor de burchten en dat de jachthouders de bewoningsstatus van de burchten onvoldoende rapporteerden. De gedoogovereenkomsten werden wel voortgezet. Waar verder in de voorliggende evaluatie de term dassenovereenkomsten staat, worden gedoogovereenkomsten bedoeld.

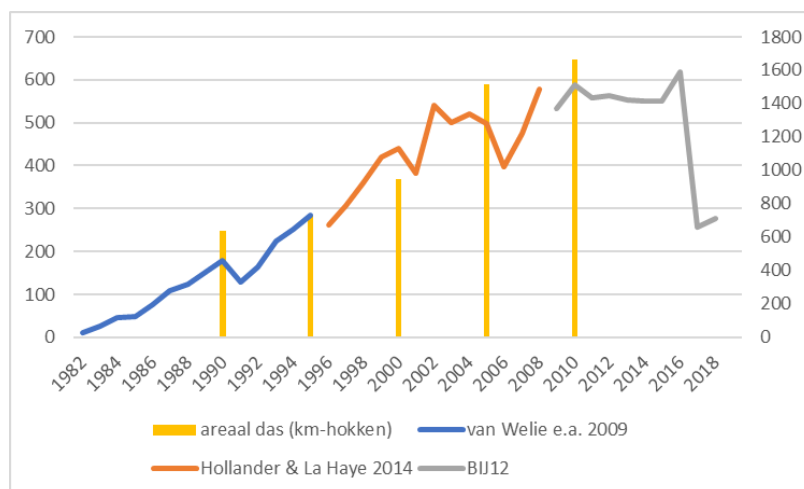
De looptijd van de gedoogovereenkomsten werd met ingang van 2001 veranderd van drie naar vijf jaar, waarbij tussentijdse wijzigingen mogelijk waren, evenals het afsluiten van nieuwe overeenkomsten tijdens de vijfjaar periode (met een kortere looptijd) (Hollander & La Haye 2014). Een verzoek om tussentijdse wijziging werd alleen in behandeling genomen als de agrariër eerst € 300,- (de kosten van een taxatie) betaalde. Deze behandelingskosten werden niet terugbetaald. Kwam de taxateur tot een lagere taxatie dan de basis van de overeenkomst, dan kreeg de agrariër in het vervolg het lagere bedrag. Er werd daarmee een drempel opgeworpen tegen het indienen van verzoeken om tussentijdse bijstelling naar boven.

De inhoud van de gedoogovereenkomsten met grondgebruikers bleef vanaf het begin (omstreeks 1978) in grote lijnen wel hetzelfde, althans tot en met de contractperiode 2011-2015, de laatste

periode waarvoor het Rijk bevoegd gezag was. De dassengedoogovereenkomsten 2011-2015 hadden nog als componenten de basisvergoeding per burcht, de oppervlaktederving en een gedoogvergoeding per hectare weiland, naast een vergoeding voor getaxeerde schade in mais en andere gewassen. Het ging om de volgende bedragen. Per burcht, gelegen op maximaal 25 meter van een landbouwperceel, werd € 135,- betaald, per are landbouwgrond die niet gebruikt kon worden door de aanwezigheid van een burcht of ander gegraaf (oppervlaktederving) € 20,- en per hectare weiland € 10,- tot € 75,-, zonder dat daar schade hoefde te worden aangetoond (gedoogvergoeding weiland) (Hollander & La Haye 2014).

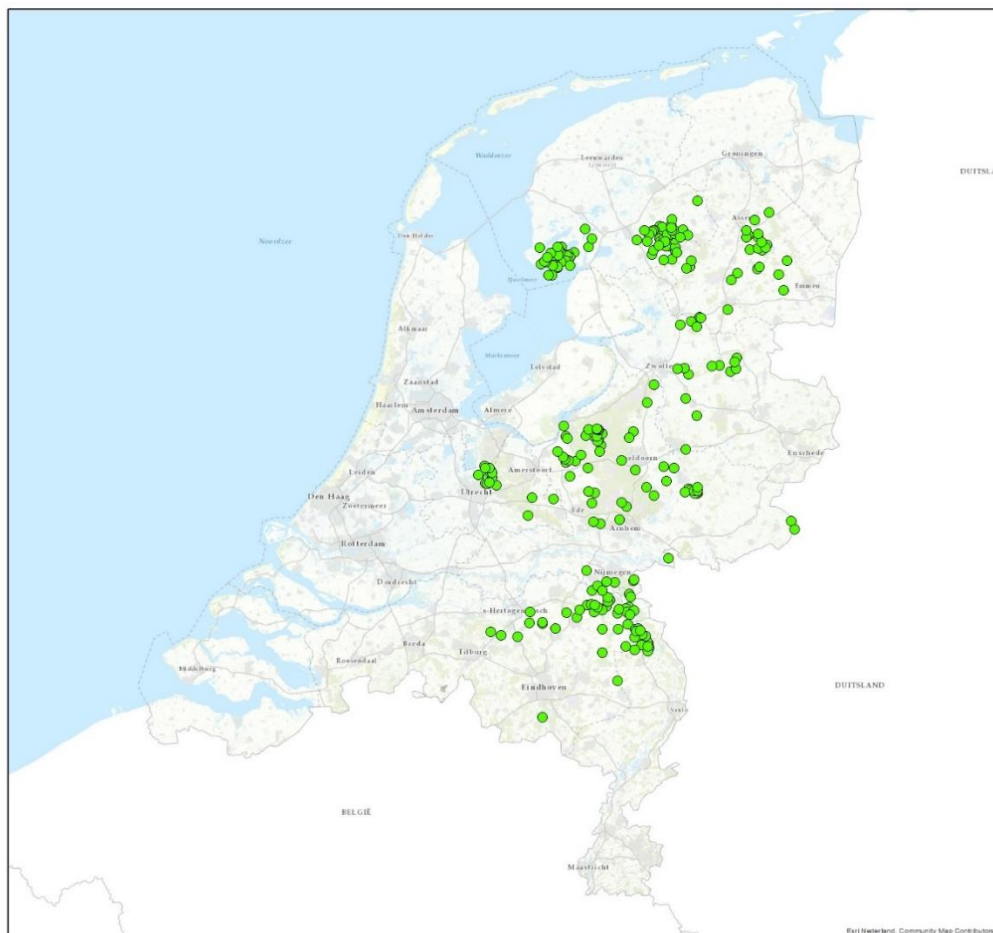
De provincies kregen op 1 januari 2017 de bevoegdheid om besluiten te nemen over het verlenen van tegemoetkoming voor schade, aangericht door natuurlijk in het wild levende beschermde vogels en/of dieren (artikel 6.1 Wet natuurbescherming), dus ook voor dassenovereenkomsten en tegemoetkomingen op basis van taxaties per jaar. Vooruitlopend daarop hadden de provincies al besloten om de dassenovereenkomsten 2016-2020 te beperken door de burchtvergoeding af te schaffen vanwege het risico van ongeoorloofde staatssteun. Verder speelden bij de afschaffing de volgende problemen een rol: de definitie van een dassenburcht en de onmogelijkheid van voldoende controle (Van Rijn 2015).

Als enige provincie besloot Limburg om met ingang van 2016 geen dassenovereenkomsten meer af te sluiten. De reden van deze provincie om er mee te stoppen was twijfel over de kwaliteit van de taxaties. Schade door wilde zwijnen werd vaak verward met schade door dassen en de totale omvang van de schade door dassen en/of wilde zwijnen werd overschat. Zie voor verwarring over schade door wilde zwijnen en dassen de rapporten van Van Rijn (2015, 2017) en voor Wallonië een artikel van Schockert e.a. (2019). In Limburg bestaat het instrument dassenovereenkomsten dus momenteel niet meer. Dat maakt de recente ervaringen in Limburg extra interessant bij de evaluatie. Daarbij hoort wel de kanttekening dat in Limburg bij een reguliere aanvraag tegemoetkoming voor dassenschade geen behandelbedrag van € 300,- en geen eigen risico van minimaal € 250,- gehanteerd wordt, in tegenstelling tot andere provincies (zie pagina 25). Dit draagt mogelijk bij aan het draagvlak onder agrariërs in Limburg voor de bescherming van de das. De provinciale beleidsregels van Limburg bieden wel de mogelijkheid om het instrument dassenovereenkomsten weer in te gaan zetten.

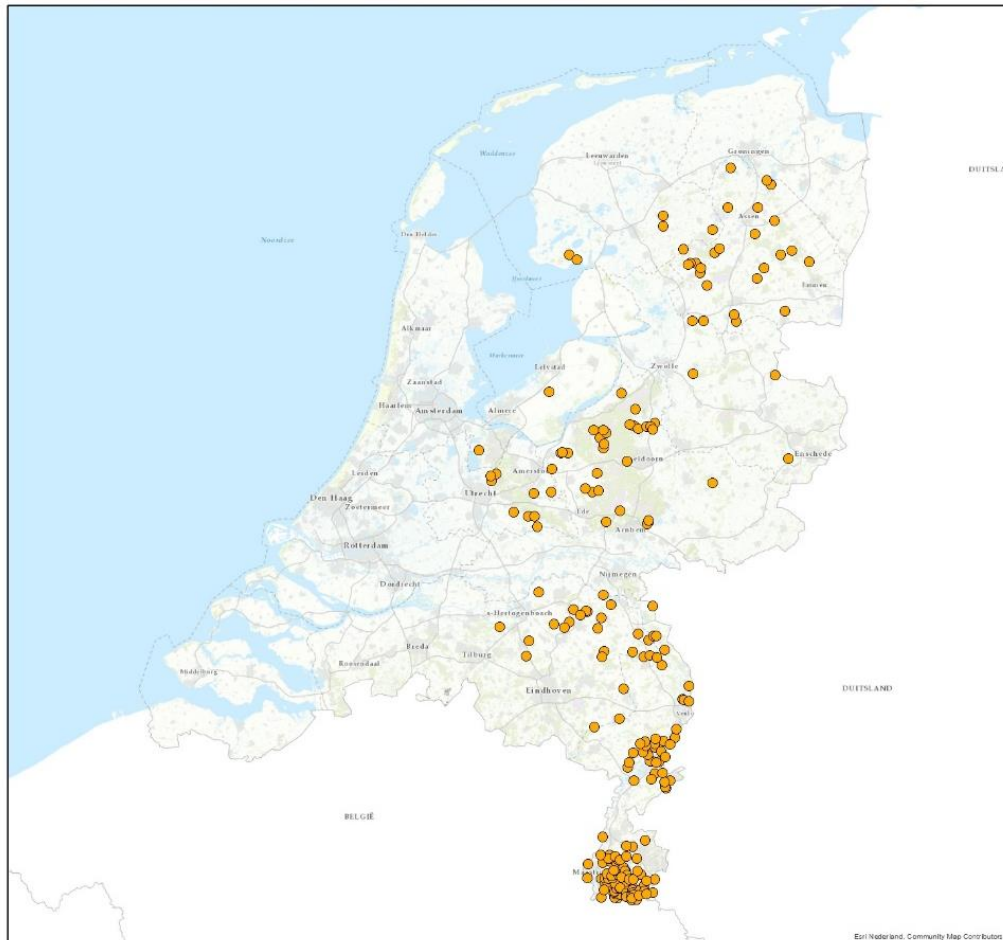
Figuur 1. Trend in het aantal dassenovereenkomsten (linker y-as) op basis van drie bronnen in vergelijking met het areaal van de das (rechter y-as: aantal km-hokken)

Het aantal dassenovereenkomsten nam tot de contractperiode 2010-2015 gestaag toe, in lijn met de uitbreiding van de das sinds 1980. Het stoppen met overeenkomsten in Limburg leidde vanzelfsprekend tot een drastische afname van het aantal overeenkomsten in de contractperiode vanaf 2016, tot minder dan 300 (figuur 1). Een verklaring van de toename van 2015 (550 overeenkomsten) op 2016 (619) is dat in 2016 alle bedrijven die een overeenkomst hadden (die per 2016 dus afliep) én alle bedrijven die in zowel 2014 als 2015 dassenschade uitgekeerd hadden gekregen, automatisch getaxeerd zijn met het oog op de nieuwe overeenkomsten. Dit gebeurde zowel in Limburg als in alle andere provincies. Vanwege de overgang van het Faunafonds naar de provincies in 2016 konden nog geen overeenkomsten afgesloten worden. In de loop van 2016 besloot Limburg geen nieuwe overeenkomsten meer te willen aangaan. Omdat de schade op de bedrijven toch al getaxeerd was, is besloten het getaxeerde bedrag in 2016 als reguliere tegemoetkoming uit te keren (zowel in Limburg als de andere provincies). Buiten Limburg is de taxatie van 2016 vervolgens voortgezet naar een overeenkomst voor de periode 2017-2020. Toename in aantallen komt dus doordat in 2016 zowel de bedrijven die een overeenkomst hadden als de bedrijven die in 2014 en 2015 op grond van een reguliere aanvraag een tegemoetkoming voor dassenschade hadden ontvangen 'automatisch' getaxeerd zijn. 'Automatisch' betekent dat BIJ12 op eigen initiatief een taxateur heeft gestuurd, zonder een daartoe strekkend verzoek van de betrokken agrariër.

Figuur 2. Locaties van dassenovereenkomsten in contractperiode 2016-2020.

Bij de vergelijking van de locaties van de lopende dassenovereenkomsten (figuur 2) met de locaties van reguliere aanvragen voor tegemoetkoming in de jaren 2016-2018 (figuur 3) horen twee kanttekeningen. Waar een overeenkomst is, wordt niet getaxeerd voor een jaar. In Limburg zijn momenteel geen overeenkomsten mogelijk. De locaties van de dassenovereenkomsten laten zien dat overal waar overeenkomsten afgesloten kunnen worden, deze gewild zijn. Waar geen overeenkomsten zijn, gaat het om Limburg of streken waar niet of nauwelijks dassen zijn.

Figuur 3. Locaties van reguliere aanvragen voor een tegemoetkoming voor dassenschade 2016-2018.

5 DASSENOVEREENKOMSTEN ALS INSTRUMENT VOOR DE BESCHERMING VAN DE DAS

Geen enkel Nederlands zoogdier heeft zo'n duidelijk zichtbaar en gedurende vele jaren gebruikt verblijf als de das. Dat maakt vervolging relatief eenvoudig, bijvoorbeeld door verstoring of zelfs uitgraven van de burcht. Vervolging werd al verboden in 1942, maar is toch in sterke mate doorgegaan tot in de jaren zestig en is nooit helemaal gestopt (Van Wijngaarden & van de Peppel 1964, Dirkmaat 2006). De gebondenheid aan een burcht maakt dassen kwetsbaar. Een goede maatschappelijke acceptatie van de bescherming van de das, juist bij degenen die schade lijden, is daarmee belangrijk voor het behoud van dassenpopulaties.

In dit hoofdstuk beschouwen we de onderzoeksvragen over het onderwerp 'effectieve bescherming', een analyse van het effect van de dassenovereenkomsten op de effectieve bescherming van de soort, gebruikmakend van bestaande populatiegegevens, daarbij kijkend naar:

- Wat is te zeggen over de algehele populatieontwikkeling van de das in Nederland sinds 1990?
- Zijn er betrouwbare cijfers beschikbaar op regionaal/bedrijfsniveau om onderbouwd uitspraak te kunnen doen over verschillen in ontwikkelingen van de dassenpopulaties?
- Zijn er (significante) verschillen in positieve/negatieve ontwikkelingen van de das bij bedrijven met dassenovereenkomsten versus bedrijven die geen overeenkomst hebben afgesloten?

De crux van een dassenovereenkomst is dat de agrarische ondernemer de dassen die gebruik maken van zijn percelen niet mag verstoren en ze niet mag belemmeren in hun terreingebruik. De dassen moeten vrije toegang hebben tot hun voedselbronnen op landbouwpercelen, met name gewassen en graslanden (zie de model dassenovereenkomst in Bijlage 1).

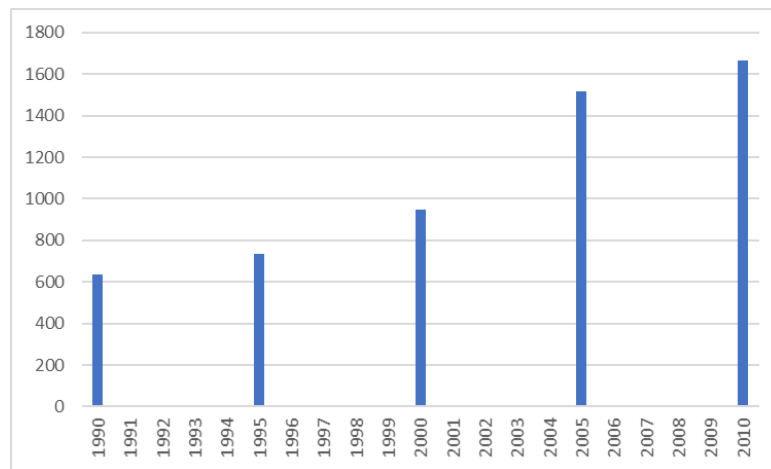
Dit gaat verder dan de Wet natuurbescherming. Deze wet verbiedt niet het verstoren van dassen, met uitzondering van hun burchten, en verbiedt ook niet het weren van dassen van percelen met bijvoorbeeld mais, mits de staat van instandhouding van de dassenpopulatie daardoor niet wezenlijk verslechtert.

De huidige dassenovereenkomsten zijn afgesloten in 2016, nog onder de Flora en faunawet. Onder deze wet was het weren van dassen van percelen met voedselbronnen nog wel verboden, waardoor ook agrariërs die geen dassenovereenkomst afgesloten hadden geen werende middelen tegen dassen mochten inzetten.

Wat is te zeggen over de algehele populatieontwikkeling van de das in Nederland sinds 1990?

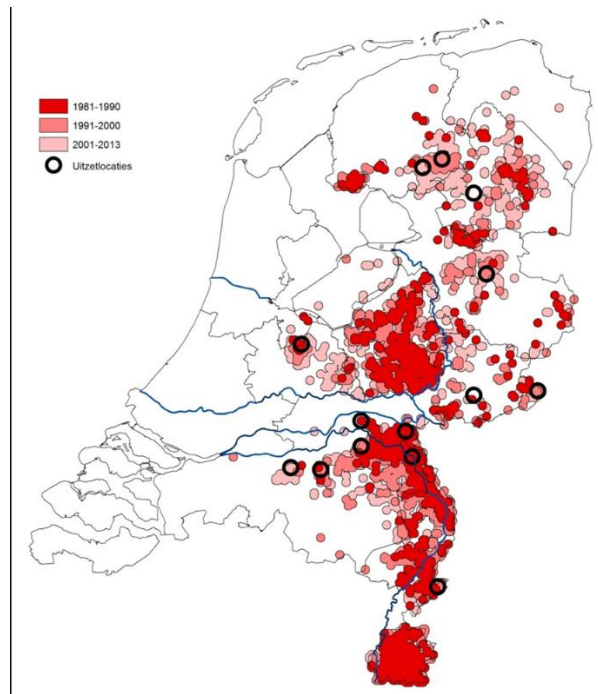
De populatie dassen in Nederland bereikte in 1980 na een zeer lange periode van sterke achteruitgang een dieptepunt, waarna herstel is opgetreden in grote delen van Nederland. De achteruitgang is veroorzaakt door aanhoudende vervolging tot in de jaren zestig en sinds 1950 door sterfte door verkeer. Het herstel is te danken aan genomen beschermingsmaatregelen, waaronder aanleg van dassentunnels (Dekker & Bekker 2010). Uitzetten in voormalige leefgebieden heeft eveneens bijgedragen aan het herstel van de populatie (Hollander & La Haye 2014, Van Bommel e.a. 2015).

De populatie dassen in Nederland vertoonde na 1980 een sterke groei, met globaal elke 5 jaar een toename in areaal van circa 25% (figuur 4). Door toename van de dichtheid binnen een groot deel van het bestaande areaal is de toename in aantal dassen nog aanzienlijk hoger dan 25% iedere vijf jaar.

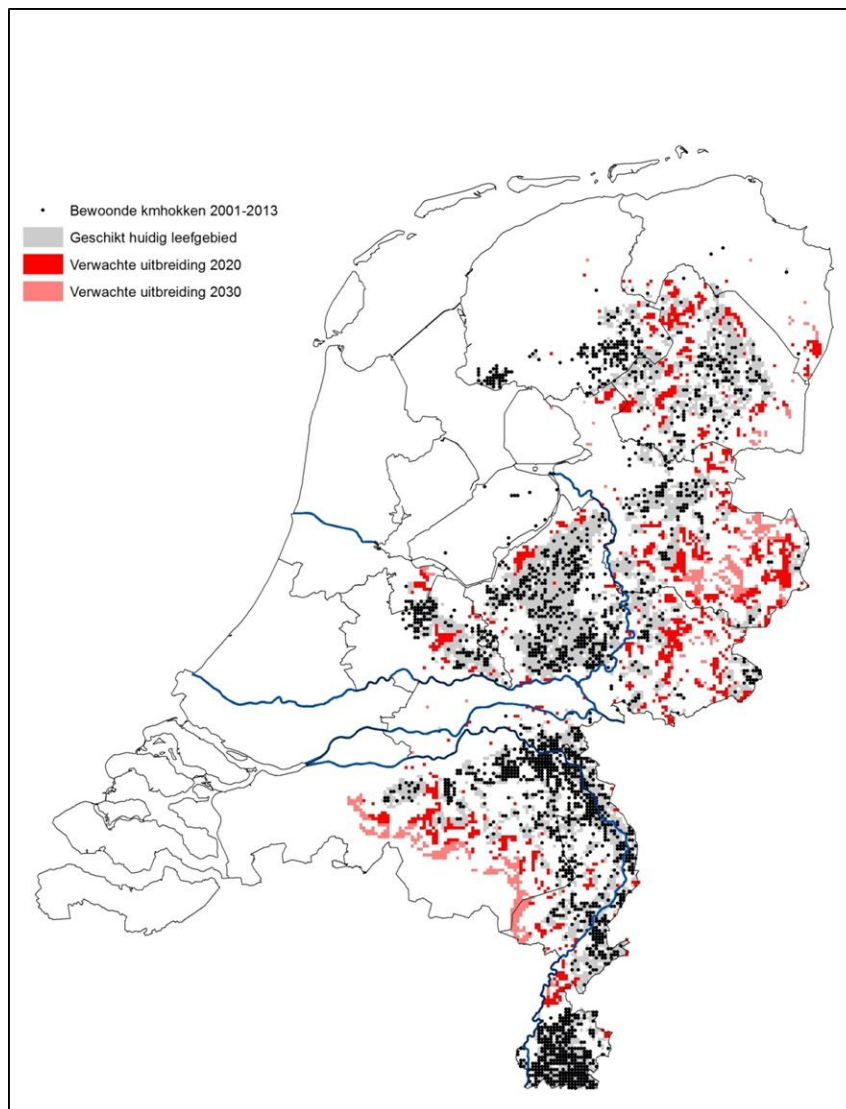
Figuur 4. Trend aantal km-hokken met bewoonde dassenburcht(en) in Nederland
(bron: website Compendium voor de Leefomgeving)

Spontane kolonisatie van nieuwe gebieden vindt plaats in aansluiting op huidig leefgebied. Vestigingen op grote afstand van het bekende verspreidingsgebied zijn veelal te herleiden tot uitzetten van dassen (Hollander & La Haye 2014). In figuur 5 is de uitbreiding van de das na 1981 weergegeven met de uitzetlocaties. Ook in de jaren 50 en 60 zijn dassen uitgezet, zoals op de Veluwe, bij Staphorst en in Gaasterland.

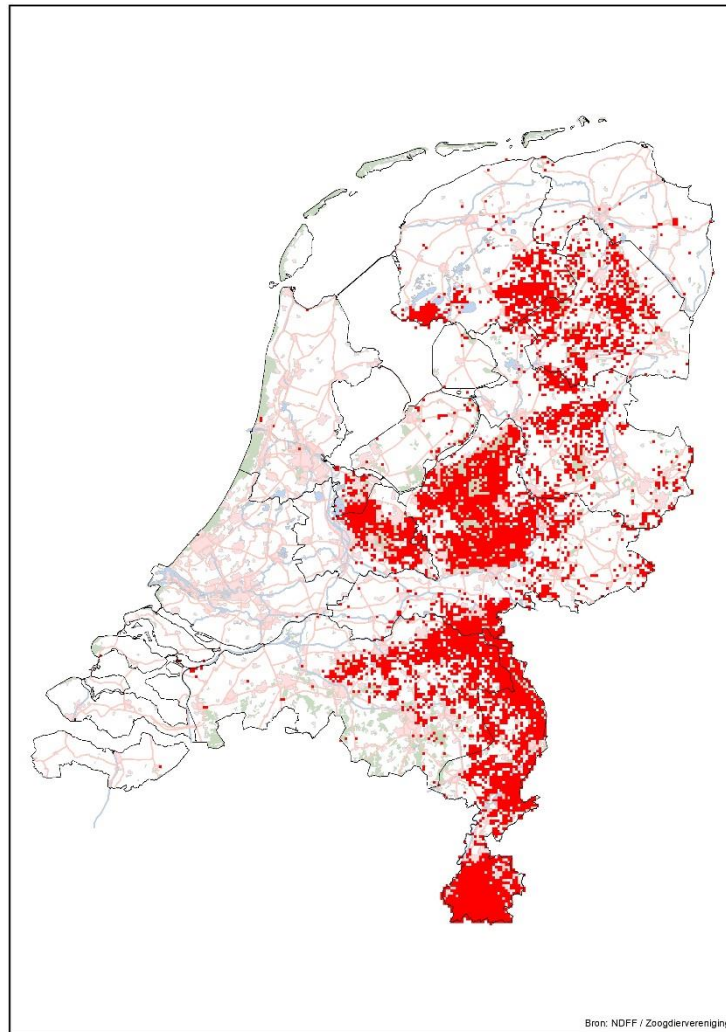

Figuur 5. Uitbreiding van dassen vanaf 1981. '1981-1990': dassen aanwezig in de jaren tachtig en veelal ook al daarvoor. Uitbreiding in de tijdvakken 1991-2000 en 2001-2013 vindt voornamelijk plaats langs de randen van bestaand leefgebied. Vestiging op grotere afstand van het 'oorspronkelijke' hoofdareaal van de jaren tachtig (= Limburg, Oost-Brabant, Rijk van Nijmegen en Veluwe) is vrijwel altijd het resultaat van uitzetten. (bron: Hollander & La Haye 2014)

Als de huidige groei van het areaal (iedere vijf jaar een toename van ongeveer 25%) doorzet, dan zou iedere tien jaar het aantal km-hokken met een of meer bewoonde dassenburchten ruim verdubbelen, met in 2030 mogelijk rond de 5100 bewoonde km-hokken (Hollander & La Haye 2014, daar tabel 14). Het is echter de vraag of dit gaat gebeuren. Areaaluitbreiding gaat bij de das van nature niet zo snel en uitzetten wordt weinig meer gedaan. Grote delen van West- en Noord-Nederland zijn weinig geschikt voor de das (Hollander & La Haye 2014, daar figuur 28) en behoren niet tot het oorspronkelijke leefgebied (Van Wijngaarden & Van de Peppel 1964). Hollander en La Haye (2014) hebben met een soort-distributie-model, gebaseerd op de Maximum Entropie methode, de verwachte uitbreiding van het areaal van de das voor de jaren 2020 en 2030 in beeld gebracht (figuur 6). Vergelijking met een verspreidingskaart voor de periode 2001-2019 (figuur 7) laat zien dat de voorspelling voor 2020 aardig goed is geweest. Ons deskundigenoordeel is evenwel dat 5100 bewoonde km-hokken in 2030 nog niet bereikt zal zijn.

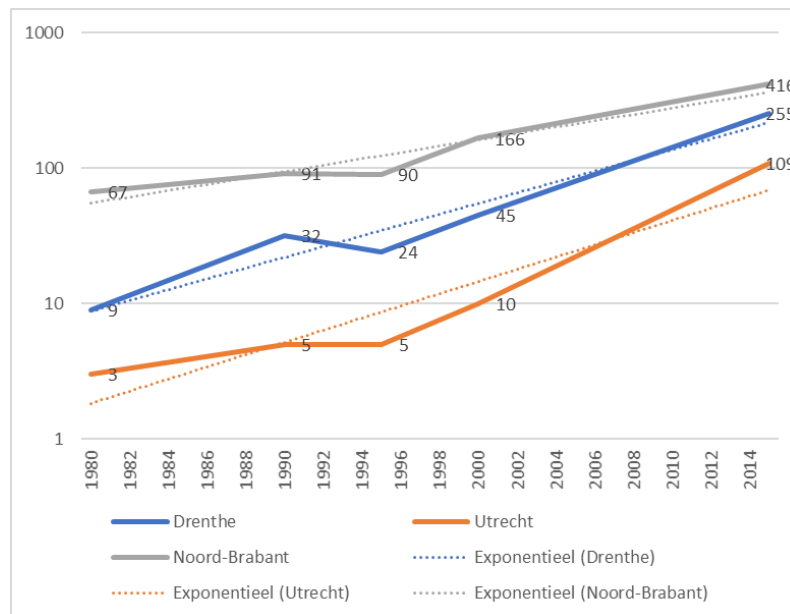
Figuur 6. Mogelijke uitbreiding van de das in 2020 en 2030 ten opzichte van de periode 2001-2013
(bron: Hollander & La Haye 2014)

Figuur 7. Daadwerkelijke verspreiding van km-hokken met waarnemingen van dassen 2000-2020
(bron: NDFF/Zoogdiervereniging)

Zijn er betrouwbare cijfers beschikbaar op regionaal/bedrijfsniveau om onderbouwd uitspraak te kunnen doen over verschillen in ontwikkelingen van de dassenpopulaties?

In enkele delen van Nederland is het potentiële leefgebied volledig bezet, maar zou wel een verdere toename van de dichtheid kunnen optreden. Het gaat hierbij onder andere om Gaasterland (Hollander & La Haye 2014). In Zuid-Limburg lijkt de maximale dichtheid bereikt (Moonen 2017a). Op de centrale Veluwe neemt de populatie sinds het jaar 2000 af, omdat landbouw-enclaves verdwijnen ten gunste van natuurgebied dat voor dassen minder voedsel oplevert, wildweides niet meer bemest worden en wild niet meer bijgevoerd wordt (Moonen 2017b). In andere delen van Gelderland en in Overijssel en Drenthe is nog veel ruimte voor uitbreiding. Ook in Noord-Brabant en Limburg ten westen van de Maas is een verdere toename van het areaal van de das te verwachten (Hollander & La Haye 2014). In Noord-Brabant, Drenthe en Utrecht is de das sinds 1980 sterk toegenomen, ongeveer in gelijke mate (figuur 8).

Figuur 8. Trend aantal km-hokken met bewoonde dassenburcht(en) in drie provincies (bron: website Zoogdiervereniging). Let op de logaritmische y-as (Bron: Hollander en La Haye 2014)

Zijn er (significante) verschillen in positieve/negatieve ontwikkelingen van de das bij bedrijven met dassenovereenkomsten versus bedrijven die geen overeenkomst hebben afgesloten?

In de provincies waar zowel overeenkomsten worden afgesloten als tegemoetkomingen op basis van taxatie per jaar worden uitgekeerd, hebben we geen verschillen geconstateerd in positieve of negatieve ontwikkelingen van de das. Voor agrariërs met dassenschade is het vooral van belang dat het schadebedrag redelijk is en dat de administratieve afhandeling zo min mogelijk drempels opwerpt.

In de provincie Limburg zien we dat het uitgekeerde schadebedrag per jaar is afgenomen sinds het afschaffen van de overeenkomsten (zie figuur 12), maar er zijn geen aanwijzingen dat dat invloed heeft gehad op de ontwikkeling van de das.

Dassenovereenkomsten in relatie tot staat van instandhouding van de das

De staat van instandhouding van de das is gunstig. Er zijn tegenwoordig meer dassen in ons land dan ooit (Thissen & Vink 2018). In vergelijking met andere beschermde dieren is de staat van instandhouding van de das dus geen valide argument voor doorgaan met het speciale instrument dassenovereenkomsten.

De noodzaak voor tegemoetkoming in landbouwschade via het reguliere instrument 'taxaties per jaar' dient niet ter discussie te staan, aangezien dassen sterk afhankelijk zijn van landbouwgronden als voedselbron. Zie voor de relatie met landbouwgronden Van Wijngaarden en Van de Peppel (1964) Dirkmaat (2002), Van Bommel e.a. (2015) en Thissen en Vink (2018). Daar komt bij dat preventieve maatregelen om dassen te weren van grasland en maisakkers, de belangrijkste foerageerterreinen, over het algemeen niet lonend zijn ten opzichte van de beperkte omvang van de schade. Bij dure gewassen, zoals druiven en fruit, ligt dat anders.

6 LEGES, EIGEN RISICO EN DREMPELBEDRAGEN

In 2014 besloot het Faunafonds, op verzoek van de provincies, om leges (ook wel behandelingskosten genoemd) in te voeren voor aanvragen om tegemoetkomingen voor faunaschade (Faunafonds 2015). De provincies, behalve Limburg, hebben dit voortgezet. Inmiddels betaalt BIJ12 bij schadegevallen in alle andere provincies behalve Noord-Brabant, tenminste voor de das, deze leges weer terug aan de agrariër (tabel 1). Net zoals vóór de decentralisatie hanteren provincies voor de meeste dieren een eigen risico van 5%, met een minimum van € 250,- per bedrijf per jaar. Enkele provincies hebben voor de das geen eigen risico. In Friesland is het eigen risico echter 20%, met wel hetzelfde minimum. In tabel 1 staat de stand van begin 2019.

Tabel 1. Eigen risico en leges bij dassenschade in provincies met dassenpopulaties, stand 2019

	Eigen risico	Leges
Groningen	ja	teruggave
Friesland	ja	teruggave
Drenthe	nee	teruggave
Overijssel	nee	teruggave
Gelderland	ja	teruggave
Utrecht	ja	teruggave
Noord-Holland	ja	teruggave
Noord-Brabant	ja	zonder teruggave
Limburg	nee	geen leges

De Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade (2018) adviseert om het actuele systeem van eigen risico (het kortingsmodel, gebaseerd op een percentage van de schade) te vervangen door aftrek van het normale maatschappelijke risico op schade (het drempelmodel). Die aftrek bestaat uit een nog te bepalen percentage van de dat jaar te verwachten faunaschadevrije opbrengst van het gewas met schade op het betreffende bedrijf. De raad adviseert om een percentage te kiezen waarbij het verschil van de totale omvang van de tegemoetkomingen ten opzichte van de huidige systematiek niet te groot zal zijn. De Bestuurlijke adviescommissie Vitaal Platteland van het IPO heeft op 11 december 2019 besloten om het drempelmodel verder uit te werken, inclusief drempelverhogende factoren.¹

¹ <https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2020/02/IPO-standpunt-over-het-MARF-advies-Verbinden-en-vernieuwen.pdf>

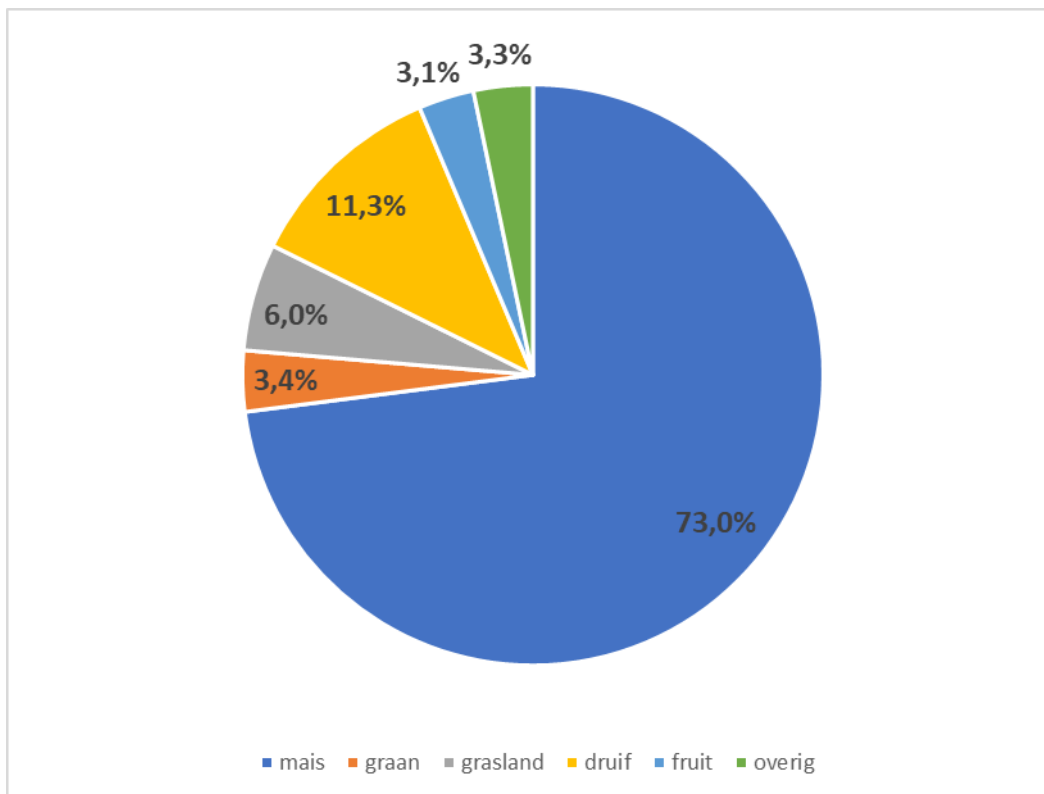
7 KOSTEN-BATEN ANALYSE DASSENOVEREENKOMSTEN

7.1 Landelijk

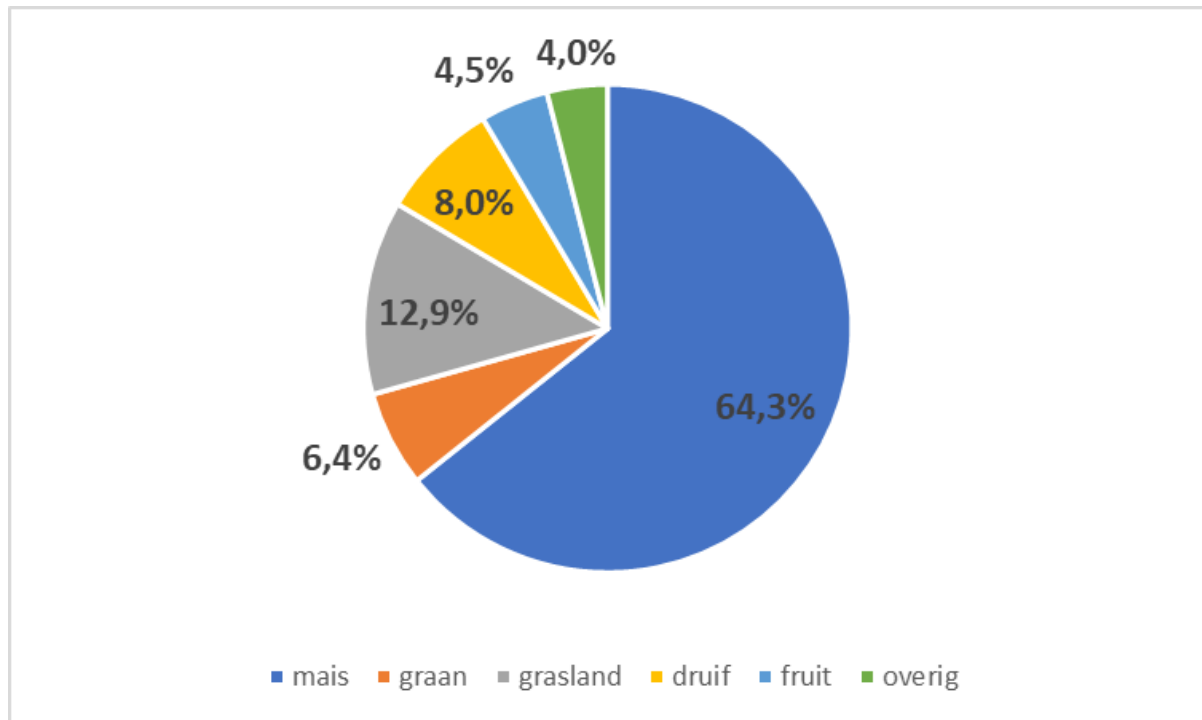
In dit hoofdstuk gaan wij in op de financiële kant van de dassenovereenkomsten, mede in vergelijking met de tegemoetkomingen op basis van taxaties per jaar.

Voordat we de onderzoeksvragen bespreken gaan we eerst uitgebreid in op de aard van de door dassen veroorzaakte schade en de ontwikkeling van de getaxeerde schade per jaar en de uitbetalingen op grond van dassenovereenkomsten.

Schade door dassen is in de periode 2012-2015, volgens de taxaties per jaar, vooral opgetreden in mais (73% van het uitgekeerde bedrag), druiven (11%) en grasland (6%). Zie figuur 9. Overigens gaat het bij druiven maar om een heel klein aantal bedrijven, maar is de schade relatief hoog. In de periode 2017-2018 waren dit ook de top drie met respectievelijk 64, 8 en 13% (figuur 10).

Figuur 9. Schade door dassen per gewas in de periode 2012-2015, gebaseerd op per jaar getaxeerde schade. Noot: Schade bij dassenovereenkomst kan niet verdeeld worden per gewas en is hier dus niet opgenomen.

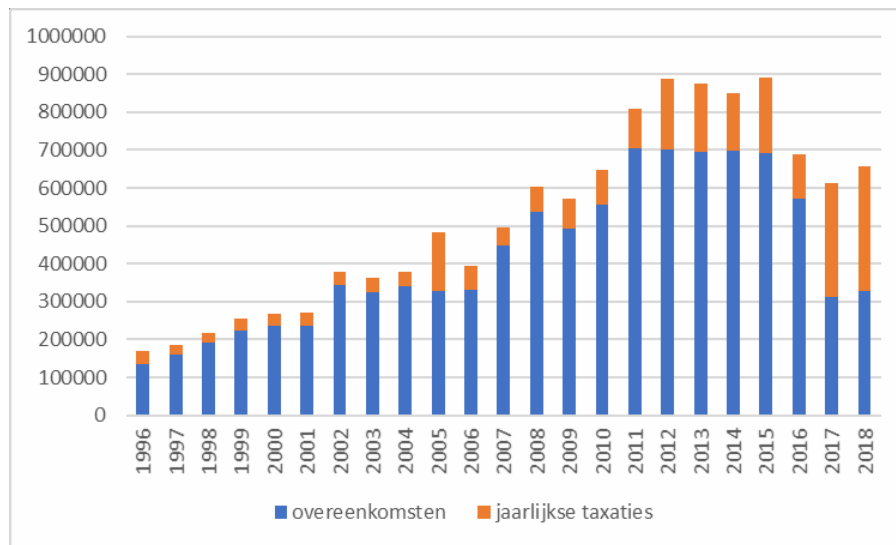
Figuur 10. Schade door dassen per gewas in de periode 2017-2018, gebaseerd op per jaar getaxeerde schade. Noot: Schade bij dassenovereenkomst kan niet verdeeld worden per gewas en is hier dus niet opgenomen.

In maïs legt de das vanaf het melkrijpe stadium door duwen en trekken de stengels om en eet dan de korrels van de kolf. In grasland beschadigen dassen de graszode bij het graven naar emelten en muizennesten. Beschadigde graszoden moeten opnieuw worden ingezaaid of geheel vernieuwd, terwijl dat niet of nog niet de bedoeling was van de agrariër.

Voor alle faunaschade geldt dat alleen directe gewasschade in aanmerking komt voor een tegemoetkoming. Zo wordt door dassen vaak aangerichte vervolgschade in het geheel niet vergoed, zoals zand in het kuilvoer, onkruid op open plekken in het grasland en extra arbeidsuren door vertraging bij het oogsten van maïs (als gevolg van op de grond liggende maïsstengels), fruit en gras (voornamelijk door kuilen/gangen). De geïnterviewde agrariërs spreken allen hun ergernis uit over het niet vergoeden van deze vervolgschade.

Met de toename van het aantal dassenovereenkomsten tot en met de contractperiode 2011-2015 (zie figuur 1) namen vanzelfsprekend de betalingen op grond van overeenkomsten toe, tot circa € 700.000. Nadat lange tijd, namelijk tot 2005, de per jaar getaxeerde schade op landelijk niveau onder de € 50.000 bleef, begon het totale bedrag te stijgen tot een niveau van bijna € 200.000 in de periode 2012-2015. Gezamenlijk kwam de uitgekeerde schade in de periode 2011-2015 jaarlijks uit op bijna € 900.000 (figuur 11), na ganzen het hoogste bedrag voor faunaschade.

De sterke toename van de getaxeerde schade per jaar in 2017 en 2018 is een gevolg van het afschaffen van de dassenovereenkomsten in Limburg. Zie hieronder de paragraaf **Limburg**.

Figuur 11. Trend van uitbetalingen op grond van dassenovereenkomsten en reguliere taxaties per jaar. Noot: dit is inclusief de burchtvergoeding die in 2016 werd afgeschaft.

7.2 Provincie Limburg

In Limburg zijn de dassenovereenkomsten 2011-2015 in feite een jaar verlengd. In 2016 is een zogenoemde automatische taxatie uitgevoerd bij de agrariërs die een dassenovereenkomst 2011-2015 hadden. 'Automatisch' betekent dat BIJ12 op eigen initiatief een taxateur heeft gestuurd, zonder een daartoe strekkend verzoek van de betrokken agrariër. Daarna zijn in Limburg geen nieuwe dassenovereenkomsten afgesloten. In de andere provincies zijn de dassenovereenkomsten 2011-2015 wel eind 2015 gestopt en zijn, na het overgangsjaar 2016, in 2017 nieuwe dassenovereenkomsten ingegaan.

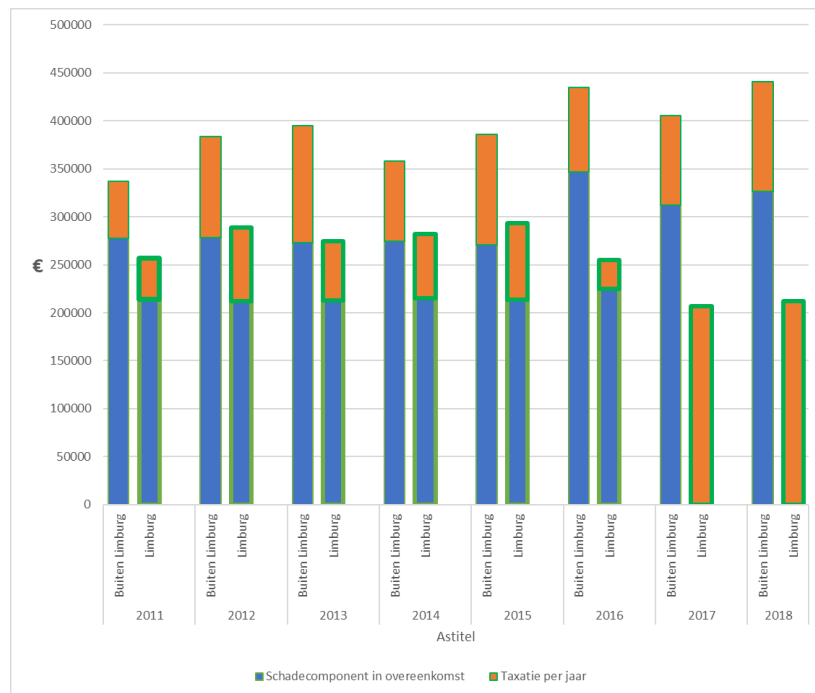
Na het stoppen van de dassenovereenkomsten in Limburg in 2016 namen in die provincie de totale uitgaven voor dassenschade flink af. Voor een zuivere vergelijking voor en na het stoppen dient rekening gehouden te worden met het feit dat in de contractperiode 2011-2015 nog burchtvergoeding werd betaald. Bij de vergelijking is de burchtvergoeding buiten beschouwing gelaten. Op die basis verminderde het totale bedrag voor dassenschade in Limburg van gemiddeld ongeveer € 279.000 per jaar in de periode 2011-2015 (betalingen voor dassenovereenkomsten na aftrek van de burchtvergoeding: ongeveer € 213.000; plus getaxeerde schade per jaar: ongeveer € 66.000) naar gemiddeld ongeveer € 209.000 in 2017 en 2018 (alleen nog getaxeerde schade per jaar) (figuur 12): een verschil van € 70.000, een afname van 25%.

De daling van de uitgaven voor dassenschade in Limburg na het stoppen van de dassenovereenkomsten is geen gevolg van een lager schadebedrag per bedrijf. Van 75 bedrijven met een dassenovereenkomst tot 2016 konden de betalingen voor dassenovereenkomsten in 2015, na aftrek van de burchtvergoeding, vergeleken worden met op datzelfde bedrijf in 2017 regulier getaxeerde schade. Gemiddeld per bedrijf ging het in 2015 om € 1404 en in 2017 om € 1400.

De afname van de betalingen voor schade door dassen in Limburg met ongeveer € 70.000, los van het effect van het afschaffen van de burchtvergoeding, wordt veroorzaakt doordat na het afschaffen van de dassenovereenkomsten het aantal agrariërs dat een reguliere aanvraag indiende lager was dan het totaal van deelnemers aan een overeenkomst plus reguliere aanvragers in de periode daarvoor, toen een overeenkomst nog mogelijk was. In de periode 2011-2015 waren dat er nog

gemiddeld 345 per jaar (overeenkomsten en reguliere aanvragen voor tegemoetkoming) en in 2017-2018 gemiddeld nog maar 269: een afname van 22%. Die afname is bijna gelijk aan de afname van het totale bedrag aan dassenschade van 25%.

Buiten Limburg lijkt er een kleine stijging van de totale jaarlijkse uitgaven voor dassenschade te zijn over de periode 2011-2018, als de burchtvergoeding die tot 2015 bestond buiten beschouwing wordt gelaten (figuur 12).

Figuur 12. Trend van getaxeerde schade per jaar en betalingen op grond van dassenovereenkomsten ZONDER DE BURCHTVERGOEDING in Limburg (groen omrande kolommen) en de rest van Nederland 2014-2018. 2011-2015 staan voor de vorige contractperiode van overeenkomsten, 2017 en 2018 voor de actuele contractperiode. 2016 is een overgangsjaar.

We laten bij de vergelijking 2016 buiten beschouwing, omdat 2016 een overgangsjaar was. In Limburg zijn in 2016 als gevolg van het besluit om te stoppen met overeenkomsten 'automatische' taxaties uitgevoerd bij agrariërs die een overeenkomst hadden om een tegemoetkoming over 2016 toe te kunnen kennen. Die taxaties zijn blijkbaar in de administratie toegerekend aan de categorie 'dassenovereenkomsten'.

7.3 Uitvoeringskosten

In onderstaande tabellen staan de tijdsbesteding en uitvoeringskosten voor tegemoetkoming per jaar en voor vijfjarige overeenkomsten voor agrariërs en BIJ12 overzichtelijk bij elkaar.

Agrariërs		
Onderdeel	Bij taxatie per jaar	Vijfjarige overeenkomst
Vorbereiden bezoek taxateur	3 uur	3 uur
Indienen/administratie	1 uur	1 uur
Ontvangst taxateur	3 uur	3 uur
Totaal	7 uur	7 uur
Totaal per jaar	7 uur	1,4 uur

Provincie BIJ12	Bij taxatie per jaar		Vijfjarige overeenkomst	
Onderdeel	Uren	Budget	Uren	Budget
In behandeling nemen	40-60 min		40-60 min	
Kosten taxatie per gewas		€ 300,00		€ 300,00
Opstellen overeenkomst			20-30 min	
Administratie			60 min in 4 jaar	
Hertaxatie				Komt nauwelijks voor
Behandeling klachten	bijna 0			bijna 0
Totaal	40-60 min	€ 300,00	120-150 min	€ 300,00
Totaal per jaar	40-60 min	€ 300,00	24-30 min	€ 60,00

Wat is de (eventuele) kostenbesparing als gevolg van eenmalige taxaties voor vijfjarige dassenovereenkomsten ten opzichte van taxatie per jaar?

De kosten van een taxatie zijn gemiddeld € 300,- per gewas.

Taxaties voor een vijfjarige overeenkomst vinden eens in de vijf jaar plaats, dus gemiddeld per jaar € 60,-.

Taxaties voor tegemoetkoming op basis van een taxatie per jaar zijn uiteraard € 300,- per jaar.

Agrariërs besteden per taxatie 1 tot 4 uur. Vaak bereiden zij het bezoek van de taxateur ook goed voor (eveneens 1 tot 4 uur). Voor hen is een taxatie eenmaal per 5 jaar ook een factor 5 minder arbeidsintensief dan tegemoetkoming op basis van taxatie per jaar.

Besparing landelijk in taxatiekosten

In de afgelopen 8 jaar waren er gemiddeld 490 overeenkomsten per jaar.

Bij een vijfjarige overeenkomst wordt 1x per 5 jaar getaxeerd, dus zijn de kosten van een taxatie (per gewas) $1/5 \times € 300,- = € 60,-$ en wordt dus per jaar per overeenkomst € 240,- uitgespaard.

In totaal per jaar: $€ 240,- \times 490 = € 117.600$.

Besparing in tijd

BIJ12 besteedt gemiddeld per jaar 16-30 minuten minder aan een overeenkomst dan aan een schadegeval per jaar. Zie bovenstaande tabel.

Bij 490 overeenkomsten scheelt dat dus $16-30 \text{ minuten} \times 490 = 7.840-14.700 = 130-245 \text{ uur} \times € 60,-$
per uur = € 7.840 - € 14.700 per jaar

Applicatie Dassenovereenkomsten

Mochten de dassenovereenkomsten voortgezet worden, dan is het de bedoeling dat er een aparte module voor dassenovereenkomsten in MijnFaunazaken komt. Een grove inschatting van de eenmalige kosten hiervan is € 60.000,- exclusief btw.

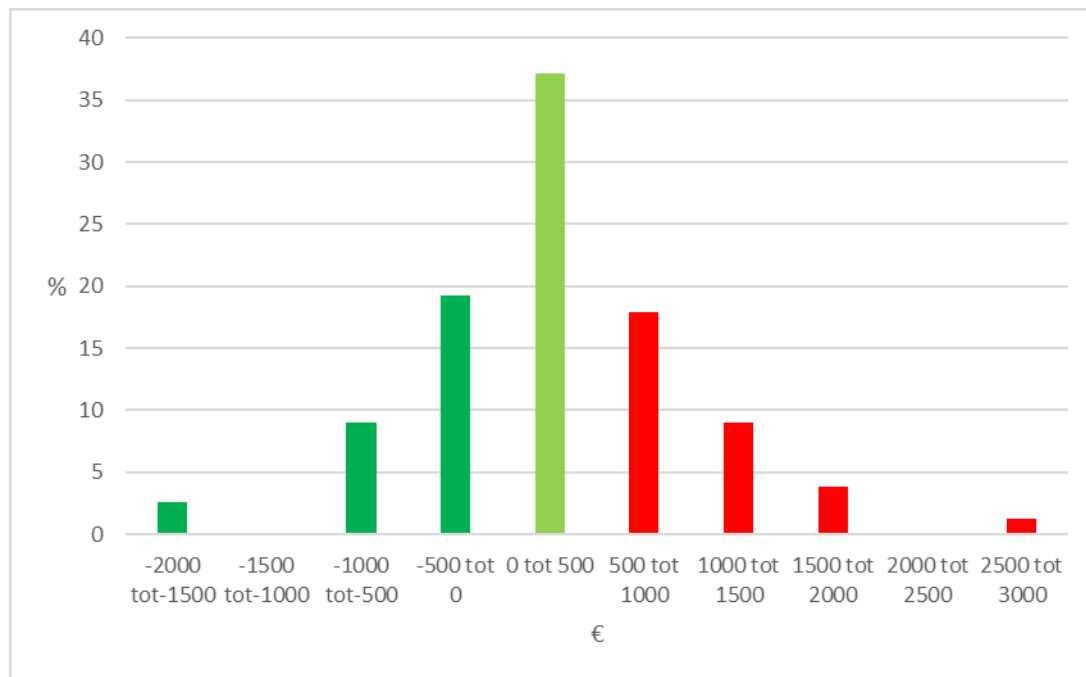
Wat is de (eventuele) kostenbesparing als gevolg van minder administratieve handelingen voor zowel agrariërs als provincies en BIJ12 gerelateerd aan taxaties per jaar versus taxaties eenmalig in de vijf jaar?

Agrariërs zijn zowel voor een tegemoetkoming op basis van een taxatie per jaar als voor een vijfjarige overeenkomst ongeveer een uur bezig met administratie. Het verschil is weer een factor 5: de overeenkomst hoeft maar 1 keer per 5 jaar aangevraagd te worden.

BIJ12 is voor één tegemoetkoming op basis van taxatie per jaar 40 tot 60 minuten bezig met administratie. BIJ12 is bij een vijfjarige overeenkomst gemiddeld per jaar 24-30 minuten kwijt aan administratie.

Wat is de inschatting van de werkelijk opgetreden schade als gevolg van respectievelijk gedaalde/gestegen schade ten opzichte van het getaxeerde referentiejaar? Wat is de gemiddelde afwijking (naar boven of beneden), welke uitschieters zijn er en hoe zijn deze gespreid?

Onder meer vanwege regels voor staatssteun aan de landbouw (zie bijlage 'juridisch advies') is het van belang dat de eenmalige taxatie voor een vijfjarige dassenovereenkomst de schade in de vier volgende jaren zonder taxatie goed benadert. Om dat te bekijken zijn we uitgegaan van de agrariërs in Limburg die tot 2016 een dassenovereenkomst hadden. De omvang van hun totale getaxeerde dassenschade (voor alle gewassen) in 2018 en 2019 hebben we vergeleken met die in 2017. De informatie van het jaar 2016 kon niet gebruikt worden, omdat dit jaar een overgangsjaar was.

Figuur 13. Gemiddelde jaarlijkse afwijking (€) in per jaar getaxeerde dassenschade over 2018 en 2019 ten opzichte van 2017 op bedrijven in Limburg die een dassenovereenkomst 2011-2015 hadden.

In 68% van de gevallen was de getaxeerde schade gemiddeld over 2018 en 2019 minder of maximaal € 500,- meer dan in 2017. In 32% van de gevallen was de getaxeerde schade echter meer dan € 500,- hoger dan in 2017, met een uitschieter tot zelfs meer dan € 2500,- (figuur 13). De conclusie is dat de schade over de jaren nogal kan variëren.

De agrariërs melden dat niet alle schade wordt vergoed. Vervolgschade zoals zand in het kuilvoer, onkruid op open plekken in grasland en schade aan landbouwvoertuigen wordt niet vergoed. Zoals eerder gemeld vinden agrariërs dit niet terecht.

Bijna alle agrariërs vinden uiteindelijk de getaxeerde gewasschade over de hele contractperiode op zich wel redelijk. Dit is een aanwijzing dat er in de andere jaren geen wezenlijke afwijkingen zijn met de taxatie in het referentiejaar.

Ook geven ze aan dat de schade per jaar wel kan verschillen, maar dat ze niet altijd de moeite of het risico nemen om de taxateur tussentijds te laten langskomen om de extra schade te laten taxeren en uit te laten keren.

Agrariërs geven zonder uitzondering de trend aan dat de schade door dassen nog steeds stijgt.

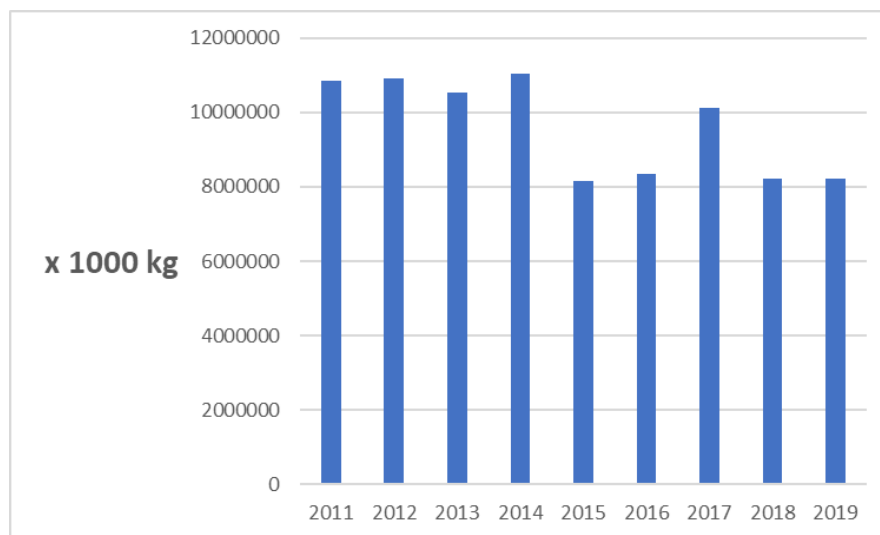
Wat is de inschatting van de werkelijk opgetreden schade als gevolg van veranderd landgebruik ten opzichte van het getaxeerde referentiejaar? Wat is de gemiddelde afwijking (naar boven of beneden) en welke uitschieters zijn er en hoe zijn deze gespreid?

Hoewel de geïnterviewde agrariërs aangeven dat het landgebruik op bedrijfsniveau tamelijk constant is, varieert de getaxeerde schade van jaar tot jaar aanzienlijk (figuur 13). De grote variatie kan een gevolg zijn van wisselend foerageergedrag van dassen, bijv. in reactie op wisselingen van gewas op perceelsniveau.

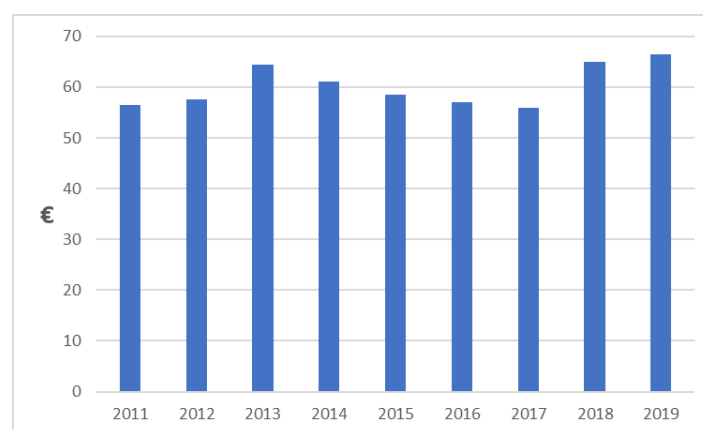
Welke andere veranderingen beïnvloedden de optredende schade gedurende de looptijd van de overeenkomsten?

Alle agrariërs gaven aan dat de schade door de das een toenemende trend is: 'er komen steeds meer dassen'. Niettemin gaf men niet aan dat het schadebedrag tijdens de looptijd van vijf jaar bijgesteld zou moeten worden.

Een toename van de schade in mais zou ook veroorzaakt kunnen worden door een toename in de productie van mais of hogere prijzen voor mais. De productie van mais in Nederland vertoont echter de laatste jaren een afnemende trend (figuur 14) en de prijs van snijmais, verreweg het belangrijkste type mais, is min of meer stabiel (figuur 15).

Figuur 14. Trend van productie van mais (snijmais, korrelmais en corn cob mix) in Nederland
(bron: CBS, Statline)

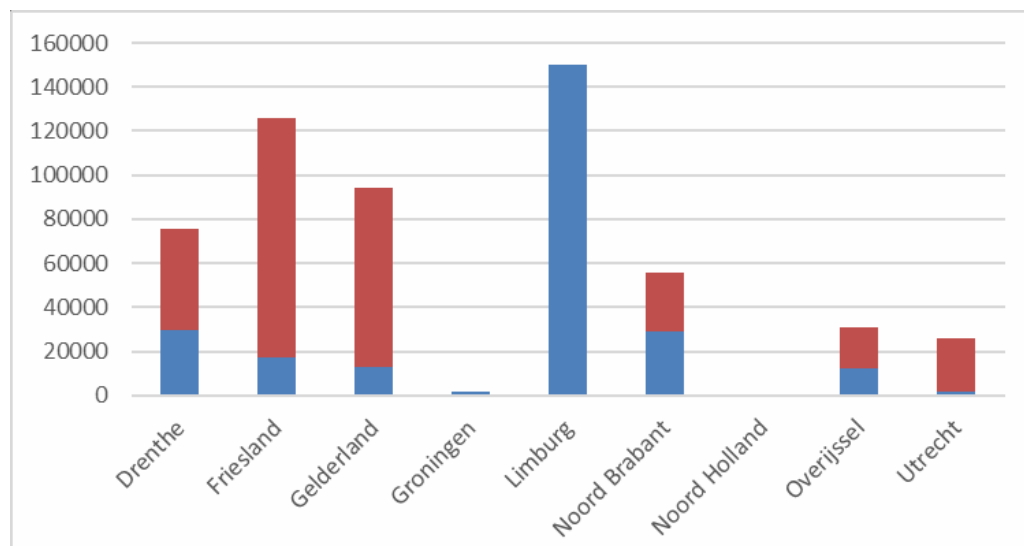
Figuur 15. Prijsontwikkeling van snijmais (per 1000 kg) in Nederland
(bron: WUR, www.agrimatie.nl)

Hoe zijn de financiële lasten over de provincies verdeeld?

De provincies Limburg en Friesland dragen de hoogste financiële lasten voor schade door dassen. (figuur 16). Voor Friesland is dat verrassend, aangezien het aantal dassen daar niet hoog is. Hierbij kan een rol spelen dat de burchten in Friesland veelal in kleine landschapselementen liggen, direct naast agrarische percelen.

Los van Limburg, waar geen dassenovereenkomsten meer zijn, was in 2017 de verhouding tussen betalingen op grond van dassenovereenkomsten en op grond van reguliere aanvragen voor tegemoetkoming sterk verschillend tussen de provincies (figuur 16). Verschillende factoren kunnen daarbij een rol spelen, zoals promotie van dassenovereenkomsten door standsorganisaties en dassenwerkgroepen en recente uitbreiding van het areaal van de das. Overeenkomsten komen namelijk pas echt in beeld als dassen langere tijd gevestigd zijn.

De kosten van taxaties en door provincies eventueel ontvangen leges zijn buiten beschouwing gelaten.

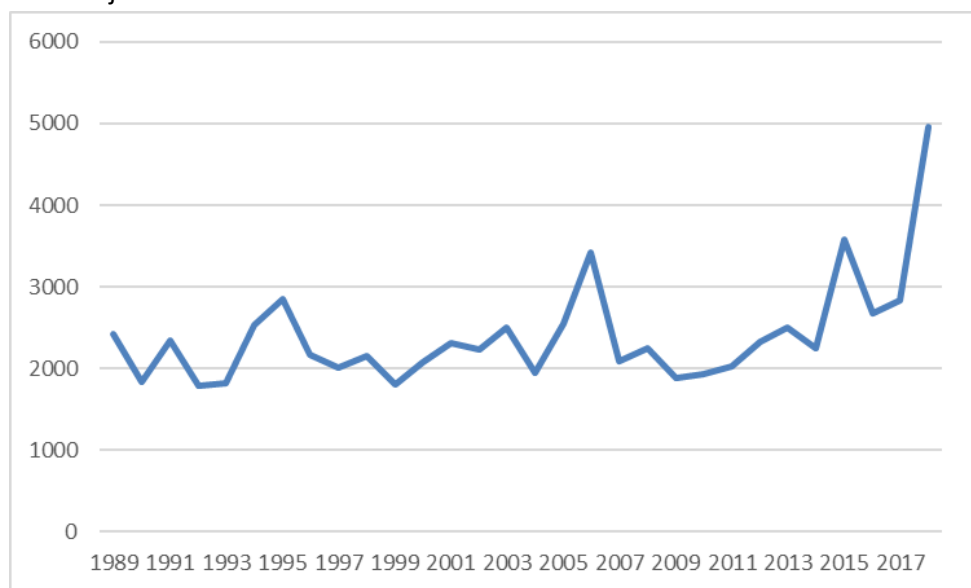
Figuur 16. Uitbetalingen (€) in 2017 op grond van dassenovereenkomsten (roodbruin) en taxaties van dassenschade per jaar (blauw)

8 DE OMVANG VAN DE SCHADE IN MAIS

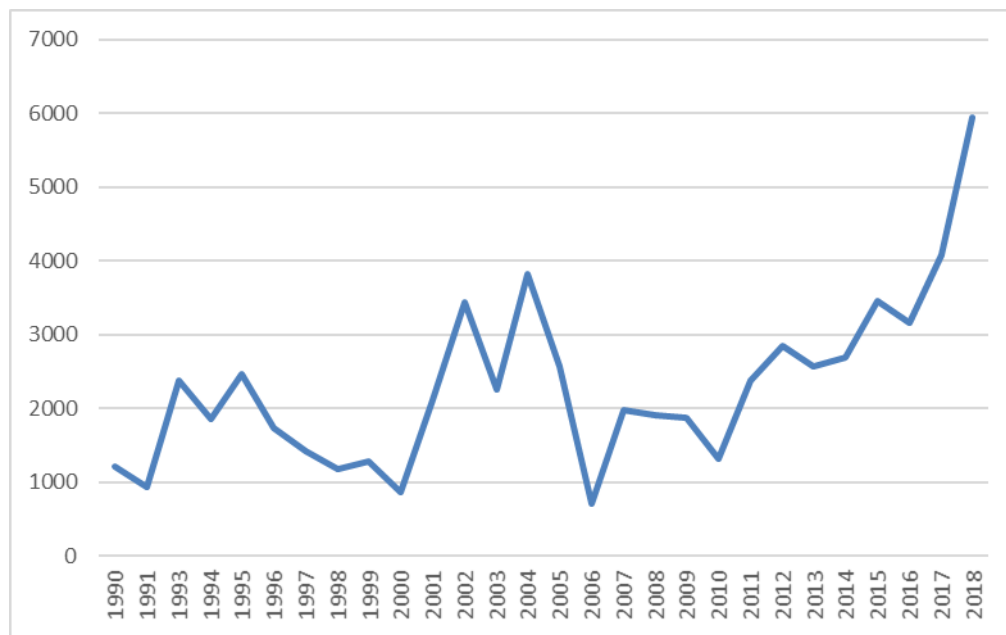
Omdat verreweg de meeste schade optreedt in mais (zie figuren 9 en 10) wordt de schade in dit gewas specifiek geanalyseerd.

De tegemoetkoming wordt bepaald door vermenigvuldiging van de oppervlakte schade, zoals bepaald door de taxateur, met de prijs van het betreffende gewas per hectare, op basis van de op dat moment geldende Kwantitatieve Informatie voor de Akkerbouw en de Groenteteelt in de Vollegrond (hierna KWIN: een uitgave van Wageningen Plant Research, business unit Open Teelten). Per gewas kan daarmee door het delen van het getaxeerde schadebedrag door de gewasprijs de oppervlakte met schade gereconstrueerd worden. Dit is hier zo gedaan omdat de faunaschade database van BIJ12 (registratiesysteem Faunafonds3000) geen eenduidige informatie bevat over de oppervlakte van de schade (Hollander & La Haye 2014).

Per schadedossier (van BIJ12-Faunazaken) voor snijmais is de oppervlakte met schade volgens bovenstaande berekening gereconstrueerd. Een schadedossier heeft betrekking op één agrarisch bedrijf en kan meerdere percelen omvatten. Tot en met 2014 is deze gereconstrueerde oppervlakte redelijk constant en ligt meestal tussen de 2000 en 3000 m² (figuur 17). Na 2014 lijkt de reconstrueerde oppervlakte te stijgen, maar het beeld van de grafiek wordt sterk bepaald door het eindpunt, het jaar 2018. Omdat er vermoedens waren dat een stijging veroorzaakt zou kunnen zijn door verwarring met toenemende schade in mais door wilde zwijnen, is dit ook geanalyseerd voor Friesland, Drenthe en Overijssel tezamen, drie provincies met nauwelijks wilde zwijnen (figuur 18). Het verloop in deze drie provincies wijkt evenwel niet af van het landelijke beeld. Verwarring met wilde zwijnen kan dus de mogelijke stijging niet verklaren. Een mogelijke verklaring voor stijging van de oppervlakte met schade in mais zou kunnen zijn dat er minder bodemfauna in bossen beschikbaar is ten gevolge van verdroging en depositie van stikstof. Er zijn steeds minder dassenburchten in bossen en steeds meer dassen vestigen zich in agrarisch gebied. Het jaar 2018 was qua verdroging zelfs een extreem jaar.

Figuur 17. Trend van gereconstrueerde oppervlakte schade (m²) in mais per schadedossier in Nederland.

Figuur 18. Trend van gereconstrueerde oppervlakte schade (m²) in mais per schadedossier in Friesland, Drenthe en Overijssel

Van Rijn (2017) heeft in 2015 en 2016 30 percelen mais in Zuid-Limburg onderzocht op dassenschade. De gemiddelde oppervlakte met schade was slechts 260 m². Het verschil met de hierboven gereconstrueerde oppervlakte per schadedossier ligt maar liefst in de orde van grootte van ongeveer een factor acht. De gereconstrueerde oppervlakte per schadedossier van 2000-3000 m² kan evenwel niet zomaar worden vergeleken met het resultaat van de studie van Van Rijn. Zo kan één schadedossier meerdere percelen omvatten, maar dat verklaart lang niet het hele verschil met een factor acht.

Een meer zuivere vergelijking is mogelijk op grond van een studie waarin Van Rijn (2015) zich baseert op de dossiers van 24 dassenovereenkomsten 2011-2015 in Zuid-Limburg. De gemiddelde (in 2011) getaxeerde schadeoppervlakte was 2900 m². Dat komt goed overeen met de reconstructie voor heel Nederland van de oppervlakte (figuur 17). Van Rijn heeft in 2015 de percelen onder negen van deze overeenkomsten bekeken op dassenschade. Hij constateerde gemiddeld slechts 290 m² schade; ook bij deze meer zuivere vergelijking dus maar liefst een factor tien minder dan de basis van de daar afgesloten dassenovereenkomsten. Bij de vergelijking hoort wel de kanttekening dat de taxatie voor de overeenkomsten in 2011 heeft plaatsgevonden, terwijl Van Rijn in 2015 de percelen bezocht.

Op een oppervlakte van 2000 m² mais, de gereconstrueerde uitkomst van taxaties per jaar (figuur 17) staat 2000 kilo maiskorrels². Ruim genomen eet een dassenfamilie in een jaar 300 kilo maiskorrels (5 dassen x 60 nachten x 1 kilo). Nu eet een das niet de hele maiskolf leeg (zie foto op voorzijde van dit rapport), maar het grote verschil tussen 2000 en 300 kilo geeft te denken.

² Bron: Jos Groten, Wageningen Plant Research

Het zeer grote verschil tussen 1) de omvang van de door dassen vernielde oppervlakte mais zoals bepaald in Zuid-Limburg door Van Rijn (2015, 2017), 2) de basis van de dassenovereenkomsten en 3) de gereconstrueerde oppervlakte schade in mais per dossier van per jaar getaxeerde schade kunnen wij niet voldoende verklaren. De basis van de dassenovereenkomsten en de gereconstrueerde oppervlakte schade kloppen wel goed met elkaar. Beide zijn gebaseerd op werk van door BIJ12 ingeschakelde taxateurs. Mogelijk komt er binnenkort iets meer duidelijkheid aangezien in Limburg een proef met een drone loopt. Hierbij zullen de taxatierapporten, de analyses van de dronebeelden en de bevindingen van Stef van Rijn naast elkaar gelegd worden om meer inzicht te krijgen in de nauwkeurigheid van de taxaties. In de loop van 2020 worden hier resultaten van verwacht. Met een drone kan echter geen duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen schade door dassen en wilde zwijnen. Een goede controle door deskundige taxateurs blijft noodzakelijk. Wel kan de drone nauwkeurig bepalen hoe groot de totale oppervlakte aangetaste mais is.

9 DRAAGVLAK

In dit hoofdstuk bespreken we de effectiviteit van de overeenkomsten als instrument om draagvlak onder agrariërs voor de das als beschermde, schadeveroorzakende soort te genereren. De onderzoeksvragen zijn:

- Hoe groot is, in het algemeen, het draagvlak onder agrariërs voor de bescherming van de das?
- Wat is de invloed van de tegemoetkoming op het draagvlak?
- Is er verschil in invloed op het draagvlak tussen de meerjarige overeenkomsten en de taxatie per jaar?

Hoe groot is, in het algemeen, het draagvlak onder agrariërs voor de bescherming van de das?

Uit gesprekken met de agrariërs bleek de das niet op veel sympathie te kunnen rekenen. Veel boeren zeggen echt wel hart voor de natuur te hebben, maar noemen dan eerder weidevogels, uilen, hazen en vooral reeën, dieren die je regelmatig ziet. De das leeft 's nachts en laat zich niet veel zien. Enkele geïnterviewde agrariërs zijn jager en hebben relatief veel sympathie voor de das. Bijna alle geïnterviewde agrariërs vinden wel dat de das er ook mag zijn. Maar het worden er wel steeds meer: zijn er nu niet genoeg? De lage populariteit van de das heeft ongetwijfeld ook te maken met de schade die de das veroorzaakt.

Wat is de invloed van de tegemoetkoming op het draagvlak?

Stichting Das en Boom, de geïnterviewde agrariërs en de drie geïnterviewde regionale dassenwerkgroepen gaven unaniem aan dat tegemoetkoming van de schade bijdraagt aan het draagvlak voor de bescherming van dassen. Agrariërs vinden het terecht dat de overheid de dassenschade compenseert. Ze geven ook aan dat het niet alleen financiële schade is, maar dat de schade hen ook ergert in de uitoefening van hun beroep: je doet je best om de mais er mooi bij te laten staan en dan vernielen die dassen een deel van je werk. De das veroorzaakt ook aanzienlijke andere schade en risico's dan gewasschade, zoals zand in het kuilvoer, onkruid op open plekken in grasland en risico's voor machines en voertuigen. Dergelijke andere schade (vervolgschade) komt niet aanmerking voor tegemoetkoming en dit wordt als zeer ergerlijk ervaren.

Wij hebben de drie benaderde dassenwerkgroepen gevraagd naar vernielingen van burchten met groot materieel, om onderscheid te maken met bijvoorbeeld struinende kwajongens. De Stichting Dassenwerkgroep Brabant (zie hun website) gaf aan dat er in de periode 2010-2019 meerdere vernielingen van burchten waren die volgens hen zeer waarschijnlijk deels toe te schrijven zijn aan agrariërs. Daarnaast geven de drie van de vier geïnterviewde Noord-Brabantse agrariërs aan dat ze niet tevreden zijn over het voor de actuele contractperiode van de dassenovereenkomsten eenmalig getaxeerde schadebedrag. Hoewel de representativiteit van de interviews met de Brabantse boeren lastig is vast te stellen omdat daar slechts vier interviews zijn afgenomen is deze situatie zorgelijk. Dergelijke onvrede kwam alleen naar voren in Brabant en in Friesland. Verder wijzen de agrariërs in Brabant op het krasse verschil met Limburg, waar nooit leges zijn geweest en geen eigen risico is voor de das.

Het is niet uitgesloten dat er in het hele land meer illegale vernielingen aan dassenburchten geweest zouden zijn in een situatie waarbij er helemaal geen tegemoetkoming in de schade zou zijn bij dassenschade (noch via dassenovereenkomsten noch via een reguliere tegemoetkoming).

Is er verschil in invloed op het draagvlak tussen de meerjarige overeenkomsten en de taxatie per jaar?

De gesprekken met agrariërs geven de indruk dat qua draagvlak niet veel meer mis zal gaan als er geen overeenkomsten meer zouden zijn, mits tegemoetkoming op basis van taxatie per jaar gehandhaafd blijft. Voor het draagvlak maakt het niet veel uit of boeren nu een overeenkomst hebben of een tegemoetkoming op basis van taxatie per jaar. Een dassenovereenkomst is geen garantie voor draagvlak.

Wel geven agrariërs aan dat een overeenkomst hen een beter gevoel geeft dan de taxaties per jaar. Een overeenkomst betekent gelijkwaardigheid tussen partijen, terwijl taxaties per jaar een gevoel van afhankelijkheid 'met de pet in de hand' geven.

10 OPERATIONELE ASPECTEN VAN DE OVEREENKOMSTEN

De bereidheid onder agrariërs om een dassenovereenkomst af te sluiten – en daarmee ook het te bereiken efficiëntievoordeel – is mede afhankelijk van de exacte inrichting van het instrument op een meer operationeel niveau. De inhoud van de regeling is in de laatste 10 jaar enkele malen gewijzigd. Zo komen tegenwoordig ook percelen van agrariërs zonder dassenburcht op of nabij de bedrijfsperven in aanmerking voor een overeenkomst. Verder is het onderdeel ‘vaste burchtvergoeding’ afgeschaft. Het jaarlijkse bedrag in de periode 2017-2020 is enkel gebaseerd op een taxatie van de schade in 2016. De actuele overeenkomsten hebben allemaal de looptijd 2017-2020. Dat is ook een verschil met vroeger toen een agrariër ieder jaar kon instappen.

Om meer inzicht te krijgen in de bereidheid van agrariërs om een dassenovereenkomst af te sluiten hebben we de agrariërs ook gevraagd naar verschillende operationele aspecten van de overeenkomst:

- Voorwaarden om in aanmerking te komen voor schade (wel/geen dassenburcht op het land)?
- Looptijd (lengte in jaren) van de overeenkomst?
- Vaste looptijd voor alle agrariërs of meer flexibel?
- Frequentie taxaties.

Voorwaarden om in aanmerking te komen voor schade (wel/geen dassenburcht op het land)?

Bijna alle geïnterviewde agrariërs vonden het veroorzaken van schade door dassen aan hun gewas (en eventuele andere schade) de belangrijkste voorwaarde voor tegemoetkoming. Of de burcht nu wel of niet op hun perceel lag, deed niet ter zake, het gaat om de schade. Een enkele boer verlangt nog wel terug naar de vergoeding voor een dassenburcht.

De aanmeldprocedure via de website verloopt gemakkelijk en snel.

Wat wel als een drempel wordt gezien, zijn de bedragen die een boer vooraf moet betalen (vaak € 300,-), waarvan bij een ‘statiegeldregeling’ niet zeker is of je die terugkrijgt, namelijk alleen bij aangetoonde en voldoende schade (> € 300,-). De regelingen hiervoor verschillen overigens per provincie (zie hoofdstuk 6)

De schaderegeling is niet bij alle boeren bekend. Niet alle boeren met schade doen dus mee. Ook het bestaan van de mogelijkheid van een vijfjarige overeenkomst was voor sommige boeren nieuw. Ze vonden het wel redelijk dat je pas een overeenkomst aangeboden krijgt na twee jaar achter elkaar aangetoonde schade.

Looptijd (lengte in jaren) van de overeenkomst?

De looptijd van vijf jaar lijkt goed gekozen. Alle geïnterviewden vinden vijf jaar een redelijke termijn. Eens in de vijf jaar de taxateur langs laten komen is goed genoeg, vooral vanwege de tijdsbesteding. De schade kan per jaar wel verschillen, maar het uitgekeerde bedrag is kennelijk aantrekkelijk genoeg.

Langer dan vijf jaar wordt niet toegejuicht, vooral niet omdat men inschat dat de schade door dassen ieder jaar meer wordt.

Vaste looptijd voor alle agrariërs of meer flexibel?

Individuele agrariërs hadden niet echt een mening over vaste of flexibele looptijd voor alle agrariërs. Agrariërs die nog geen overeenkomst hadden en wel elk jaar schade hebben, wilden graag zo snel mogelijk instappen.

Anderen vroegen zich af of spreiding van ingangsdata niet handiger was vanwege verdeling van werk voor de taxateurs.

Frequentie taxaties

Eens in de vijf jaar is genoeg, als er de mogelijkheid is om tussentijds bij veel hogere schade opnieuw te laten taxeren.

11 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Bescherming van de das

De das vertoont nog steeds een groeiende trend qua aantallen en verspreidingsgebied. De staat van instandhouding is gunstig en zal naar verwachting zo blijven als overeenkomsten afgeschaft zouden worden, mits schadevergoeding per jaar wordt gehandhaafd.

Tegemoetkoming voor dassenschade draagt bij aan de acceptatie van de schade en draagt vermoedelijk bij aan de bescherming dan wel niet-bestrijding van de das. We zien hier geen verschil tussen agrariërs met tegemoetkoming op basis van taxatie per jaar of met een overeenkomst.

Er zijn verschillende redenen voor handhaving van het instrument schadevergoeding:

- Preventieve maatregelen om dassen te weren van percelen met grasland of mais via bijvoorbeeld afrastering zijn te duur in vergelijking met de door dassen veroorzaakte schade. Alleen bij dure gewassen, zoals druiven of ander fruit, kunnen preventieve maatregelen lonend zijn.
- Dassens zijn voor het foerageren sterk afhankelijk van agrarische percelen.

Kosten

Qua uitvoeringskosten in euro's en uren zijn de vijfjarige overeenkomsten voor de agrariërs vijf keer zo laag als de tegemoetkomingen per jaar. Voor BIJ12 scheelt het een factor twee in tijd en een factor vijf in aantal taxaties.

In analogie aan Limburg, de provincie die in 2016 dassenovereenkomsten afschafte, kan het afschaffen van dassenovereenkomsten leiden tot een besparing van betalingen voor dassenschade van circa 25%. In Limburg kwam de besparing tot stand doordat vanaf 2016 minder agrariërs een aanvraag indienden voor tegemoetkoming dan het totaal van agrariërs met een overeenkomst en reguliere schadevergoeding vóór 2016.

Draagvlak

De das is niet bijzonder populair onder boeren en men ergert zich aan de schade. Tegemoetkoming vindt men terecht.

Er zijn weinig gevallen bekend van moedwillige vernieling van dassenburchten door agrariërs, behalve de vernielingen die volgens de Stichting Dassenwerkgroep Brabant zeer waarschijnlijk door agrariërs hebben plaatsgevonden.

Voortzetting dassenovereenkomsten

De staat van instandhouding van de das is inmiddels dermate gunstig geworden dat in vergelijking met andere beschermde dieren een speciaal instrument, zoals de meerjarige overeenkomst, niet meer noodzakelijk is voor de bescherming van de das. Daar komt bij dat de kern van de dassenovereenkomst de contractbepaling is dat inzet van dassenwerende middelen niet is toegestaan. Bij een dassenovereenkomst *mogen* agrariërs geen preventieve maatregelen nemen voor een tegemoetkoming terwijl bij een reguliere tegemoetkoming voor dassenschade agrariërs momenteel geen preventieve maatregelen *hoeven* te nemen om in aanmerking te komen voor een tegemoetkoming. Door de hoge kosten, inclusief arbeid, van werende maatregelen wegen deze economisch vaak toch niet op tegen de dassenschade die voorkomen kan worden. Hierdoor zijn er bij agrariërs met dassenschade maar zonder dassenovereenkomst in de praktijk niet meer prikkels voor de inzet van werende maatregelen dan bij agrariërs zonder dassenovereenkomst. Hierdoor gaan bij afschaffing van de dassenovereenkomsten naar alle waarschijnlijkheid toch niet meer

dassenwerende maatregelen genomen worden dan bij voortzetting van de dassenovereenkomsten. De twijfel over de noodzaak tot voortzetting van het instrument dassenovereenkomsten is daarom sterk.

Vormgeving van eventuele voortzetting dassenovereenkomsten

Indien de dassenovereenkomsten doorgang vinden zijn de voordelen van de meerjarige overeenkomsten dat deze geld en uren besparen bij zowel agrariërs als bij BIJ12 en dat agrariërs er meer een beleving bij hebben van gelijkwaardigheid, terwijl ze voor het aanvragen van een reguliere aanvraag voor tegemoetkoming voor dassenschade het gevoel hebben 'met de pet in de hand' te staan. Agrariërs zijn voorstander van het handhaven van de (meerjarige) dassenovereenkomsten.

De twijfels over het behouden van de huidige vorm van de overeenkomsten bij eventuele voortzetting zijn echter, opgeteld, sterker:

- De omvang van de schade is aan discussie onderhevig: er zijn grote verschillen tussen de uitgekeerde schadevergoedingen op basis van taxaties en de geconstateerde schade in recent onderzoek in Limburg en Wallonië. De verschillen zijn vooralsnog niet verklaard. Er zou eerst duidelijkheid moeten komen in het vaststellen van de hoogte van de schade, voordat er opnieuw meerjarige overeenkomsten gesloten worden.
- De jaarlijkse verschillen in schade op bedrijfsniveau zijn groot.
- BIJ12-juristen raden af om overeenkomsten af te sluiten, vanwege mogelijke staatssteun: tegemoetkoming kan alleen op basis van aangetoonde schade.

Operationele aspecten algemeen

De procedure voor het aanvragen van tegemoetkoming voor schade via de website functioneert goed.

De looptijd van vijf jaar en daarmee de frequentie van de taxaties is goed gekozen. Geen terugkeer naar de vergoedingen voor aanwezigheid van burchten en oppervlakederving.

Er moet een mogelijkheid blijven om tussentijds vermeende extra schade te laten taxeren.

Onduidelijk is waarom de mogelijkheid niet meer bestaat om een overeenkomst tussentijds te krijgen na twee jaar schade achter elkaar, i.p.v. wachten tot het jaar 2021, 2026 enz.?

De voorlichting over de schaderegelingen kan beter, duidelijker. Over het bestaan van de regeling, maar ook over de financiële drempel. Geef op de site duidelijk aan bij hoeveel schade (bv m² mais) men kan verwachten dat de schade de financiële drempel overstijgt.

Veel boeren vragen geen tegemoetkoming aan vanwege de leges/behandelkosten van € 300,-. Als het een 'statiegeld' regeling is, zijn ze onzeker of ze dat geld wel terugkrijgen.

Zo min mogelijk financiële drempels: als het instrument overeenkomst zou blijven bestaan, vraag voor de overeenkomst dan geen leges. Voor tegemoetkoming op basis van taxatie per jaar is een financiële drempel wel wenselijk. Dat kan ook een drempel zijn zoals aanbevolen door de Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade in hun advies 'Verbinden en vernieuwen'.

Voor alle provincies gelijklopende regels en bedragen. De bestaande verschillen leiden tot onvrede. Zo wijzen de agrariërs in Brabant op het krasse verschil met Limburg, waar nooit leges zijn geweest en geen eigen risico is voor de das. Het is zeker niet uitgesloten dat in Brabant meer vernielingenmisstanden geweest zouden zijn in een situatie zonder enige tegemoetkoming.

Taxaties

De taxaties zijn de grootste kostenpost bij de uitvoeringskosten. De omvang van de getaxeerde schades staat onder discussie: in hoeverre benaderen de taxaties de werkelijke schade door dassen. Studies in Limburg wijzen op een afwijking naar boven met een factor vier tot vijf (Van Rijn 2015, 2017). Enkele geïnterviewde agrariërs melden afwijkingen naar onderen, maar de meeste agrariërs zijn tevreden over de uitkomst van de taxaties (wat betreft gewasschade). Ook dat kan erop wijzen dat de taxaties aan de ruime kant zijn.

Verbetering taxaties:

- Zet drones in om de oppervlakte schade in mais te bepalen, vanwege de onoverzichtelijkheid van maispercelen.
- Opleiding taxateurs.
- Controles van de taxaties.

Dassenburchten opnemen in natuurkartering door provincie, zoals in Limburg en Utrecht al gebeurt, met de kanttekening dat in Drenthe en Utrecht/Noord-Holland goede afspraken met de provinciale dassenwerkgroep mogelijk kunnen volstaan, aangezien de dassenwerkgroepen Drenthe en Utrecht & 't Gooi (die ook Noord-Holland doet) de verspreiding van de das goed volgen.

12 LITERATUUR

Akkermans, R. 1994. Wijziging wetgeving in Nederland. Zoogdieren beter beschermd? Zoogdier 5 (4): 12-17.

Bommel, F. van, S. Vreugdenhil & M. La Haye (red.) 2015. De Das. KNNV Uitgeverij, Zeist.

Dekker, J.J.A. & G.J. Bekker 2010. Badger (*Meles meles*) road mortality in the Netherlands: the characteristics of victims and the effects of mitigation measures. Lutra 53 (2): 81-92.

Dirkmaat, J., 2006. De das gered! Hoe een vereniging zichzelf overbodig maakte. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Faunafonds [2015]. Faunafonds jaarverslag 2014.

Hollander, H. & M. La Haye 2014. Dassenschade en -preventie. Rapport 2013.011. Zoogdierverseniging, Nijmegen.

IJsseling, M.A. & A. Scheygrond 1943. De zoogdieren van Nederland II. Thieme, Zutphen.

Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade 2018. Verbinden en vernieuwen. Naar een nieuwe balans tussen preventie en vergoeding. Advies voor een gebiedsgerichte aanpak en vernieuwing van de schaderegeling van het provinciale faunaschadebeleid.

Ministerie van Landbouw en Visserij 1984. Notitie inzake het dassenbeheersbeleid. Tweede Kamerstuk 18.100 XIV nr. 79 d.d. 10 september 1984.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 1992. Evaluatienotitie dassenbeleid.

[Moonen, M.] 2017a. Aanbevelingen dassenbeleid voor de provincie Limburg. Das & Boom, Beek-Ubbergen.

[Moonen, M.] 2017b. Aanbevelingen dassenbeleid voor de provincie Gelderland. Das & Boom, Beek-Ubbergen.

Rijn, S. van, 2015. Dassenschade in maïsakkers en graslanden in Zuid-Limburg. Rapport Delta Milieu, Culemborg.

Rijn, S. van, 2017. Voorspellen van dassenschade in maïs. Rapport Delta Milieu, Culemborg.

Roelofs, S. 2019. Handleiding gebruik faunaschade database (extern). BIJ12, [Utrecht].

Schockert, V., C. Cabinet & R. Libois 2019. Dégâts de blaireaux en culture de maïs sur pied en Wallonië: un << epi- >> phénomène? Forêt.Nature 151: 37-45.

Sneep, J.W. 1986. Het overheidsbeleid inzake het dassenbeheer in Nederland. Lutra 29 (1): 76-80.

Thissen, J. & H. Vink 2018. Het landschap van de das. Het Nederlands Landschap 36 (3): 42-47.

Welie, H. van, R. van Welie & H. Revoort 2009. Een halve eeuw Jachtfonds. Het ondersteunen van verantwoord wildbeheer, 1954-2002. [Faunafonds, Dordrecht]

Wijngaarden, A. van & J. van de Peppel, 1964. The badger, *Meles meles* L., in the Netherlands. Lutra 6 (1/2): 1-60.

BIJLAGE 1 – MODEL DASSENOVEREENKOMST

Dassenovereenkomst 2017-2020

Kenmerk: @

de Provincie X, ten deze krachtens volmacht van De Commissaris van de Koning vertegenwoordigd door de Directeur van BIJ12, hierna verder te noemen: "**de Provincie**",

en

Naam:.....

Adres:.....

Postcode:..... **Woonplaats:**.....

Telefoonnummer:.....

(IBAN)Bank-/girorekeningnummer:.....

hierna verder te noemen: "**Grondgebruiker**",

hierna gezamenlijk te noemen, "Partijen",

OVERWEGENDE DAT:

- de door het Faunafonds in 2010 gesloten dassengedooftovereenkomsten met Grondgebruikers waren afgesloten voor een periode van vijf jaar en afliepen op 31 december 2015;
- BIJ12-Faunafonds van de gezamenlijke provincies in het kader van de Bestuurlijke Adviescommissie Vitaal Platteland van het IPO de opdracht heeft gekregen om nieuwe Dassenovereenkomsten af te sluiten tot en met 31 december 2020;
- Voorafgaand aan het sluiten van de Dassenovereenkomst de hoogte van de schade ter plaatse is vastgesteld door een taxateur in opdracht van BIJ12-Faunafonds;
- Partijen thans de voorwaarden waaronder uitvoering gegeven zal worden aan de Dassenovereenkomst wensen vast te leggen in de onderhavige overeenkomst;

GELET OP:

Gelet op artikel 6.1 van de Wet natuurbescherming;

EN ZIJN OVEREENGEKOMEN ALS VOLGT:

ARTIKEL 1:

Definities

1. **Grondgebruiker:** een rechtspersoon of natuurlijke persoon die zijn hoofdbestaan of een substantieel gedeelte van zijn bestaan pleegt te vinden in de landbouw en die de percelen waarop deze overeenkomst van toepassing is op titel van eigendom, (erf)pacht dan wel een door de grondkamer goedgekeurde of ter registratie ingezonden (teelt)pachtovereenkomst in gebruik verklaart te hebben voor de uitoefening van bedrijfsmatige landbouw.
2. **Eigen Verklaring:** document waarmee Grondgebruiker jaarlijks verklaart de overeengekomen beheersmaatregelen te hebben uitgevoerd en daarmee te hebben voldaan aan de in de Overeenkomst gestelde voorwaarden.
3. **Oppervlaktederving:** verlies aan beteelbare oppervlakte landbouwgrond als gevolg van aanwezigheid van een dassenburcht of -pijp.
4. **Opbrengstderving:** verlies aan opbrengst van gewassen als gevolg van betreden, vraat, graven en wroeten door de das.
5. **BIJ12-Faunafonds:** de unit Faunafonds van BIJ12; de uitvoeringsorganisatie van de gezamenlijke provincies, onderdeel van de Vereniging het Interprovinciaal Overleg.

ARTIKEL 2:

Ingangsdatum en einde van de overeenkomst

1. De overeenkomst treedt met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2017 in werking.
2. De overeenkomst eindigt op 31 december 2020.

ARTIKEL 3:

Voorwerp van de Overeenkomst

De provincie zal via BIJ12-Faunafonds Grondgebruiker een jaarlijkse tegemoetkoming toekennen, overeenkomstig de bepalingen van deze overeenkomst, welke Grondgebruiker zonder voorbehoud aanvaardt.

ARTIKEL 4:

Verplichtingen

1. Grondgebruiker verleent aan BIJ12-Faunafonds toestemming om de bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland inlichtingen in te winnen welke noodzakelijk zijn voor het uitvoeren van de overeenkomst.
2. Grondgebruiker verklaart alle nadere gewenste inlichtingen met betrekking tot de in de overeenkomst vermelde gegevens en verplichtingen terstond en naar waarheid aan de met de uitvoering en controle belaste personen te zullen verstrekken. De met de uitvoering en controle van deze overeenkomst belaste personen hebben te allen tijde toegang tot de onder deze overeenkomst vallende genoemde percelen.
3. Grondgebruiker zal natuurbeschermingswet- en regelgeving met betrekking tot de das in acht nemen.
4. Na het sluiten van deze overeenkomst, is het Grondgebruiker niet toegestaan om werende middelen, zoals een dassenwerend raster, te plaatsen op of om de bedrijfspercelen die onder deze overeenkomst vallen.

ARTIKEL 5:

Eigen Verklaring

1. De Provincie zal via BIJ12-Faunafonds jaarlijks, vanaf het tweede jaar van de looptijd van de overeenkomst, in de maand oktober aan Grondgebruiker een Eigen Verklaring sturen.
2. In de Eigen Verklaring dient Grondgebruiker aan te geven of er omstandigheden zijn waardoor de overeenkomst moet worden ontbonden of gewijzigd.
3. Grondgebruiker dient uiterlijk binnen de in de Eigen Verklaring gestelde termijn in hetzelfde kalenderjaar de Eigen Verklaring naar waarheid in te vullen en terug te sturen aan BIJ12-Faunafonds.
4. Indien de Eigen Verklaring niet voor deze termijn is ontvangen, kan de provincie via BIJ12-Faunafonds besluiten om geen tegemoetkoming toe te kennen.

ARTIKEL 6:

Tegemoetkoming

1. De provincie kent Grondgebruiker via BIJ12-Faunafonds een jaarlijkse tegemoetkoming toe.
2. De jaarlijkse tegemoetkoming is voorafgaand aan het sluiten van de overeenkomst vastgesteld en te vinden in Bijlage A behorende bij deze overeenkomst.
3. De tegemoetkoming zal in het eerste kalenderjaar van de overeenkomst in november uitbetaald worden na ontvangst van de ondertekende overeenkomst.
4. De tegemoetkoming zal in de overige jaren van de overeenkomst uitbetaald worden na ontvangst van de Eigen Verklaring genoemd in artikel 5.

ARTIKEL 7:

Aanpassen tegemoetkoming

1. Indien Grondgebruiker van mening is dat de schade onevenredig is toegenomen, en de tegemoetkoming zoals vastgesteld in deze overeenkomst niet meer in verhouding staat met de

werkelijke gewasschade, kan hij BIJ12-Faunafonds verzoeken opnieuw een taxatie te laten verrichten.

2. De kosten van deze taxatie bedragen € 300,00 en komen ten laste van Grondgebruiker.

ARTIKEL 8:

Wijziging van de overeenkomst

1. De bepalingen van deze overeenkomst kunnen slechts worden gewijzigd bij een schriftelijke en door beide Partijen ondertekende verklaring die daartoe strekt.
2. Grondgebruiker verbindt zich bij overdracht van het eigendom of, bij wijziging van het gebruiksrecht van de grond daarvan binnen één maand na de datum van de wijziging, schriftelijk opgave te doen aan BIJ12-Faunafonds.

ARTIKEL 9:

Einde en beëindiging van de overeenkomst

1. De overeenkomst eindigt van rechtswege op 31 december 2020.
2. De overeenkomst kan door de Provincie worden opgezegd als het genoemde perceel niet meer bedrijfsmatig wordt benut of niet aan de voorwaarden van deze overeenkomst is voldaan.
3. Partijen zijn gerechtigd de overeenkomst tussentijds buitenrechtelijk te ontbinden indien:
 - a) één der Partijen constateert en daarvan bij aangetekend schrijven mededeling doet aan de andere Partij, dat deze niet voldoet of niet heeft voldaan aan één of meer der bepalingen van deze overeenkomst, tenzij de tekortkoming gezien haar bijzondere aard of geringe betekenis, deze ontbinding met haar gevolgen niet rechtvaardigt. Partijen dienen daartoe eerst overleg te hebben om te trachten tot een minnelijke oplossing te komen, waarna, indien dit niet leidt tot een oplossing, alsnog in verzuim- en ingebrekestelling zal volgen voorafgaande aan de ontbinding;
 - b) één der Partijen komt te verkeren in staat van faillissement of surseance van betaling;
 - c) één der Partijen haar activiteiten staakt, ophoudt haar statutaire doel na te streven, tot liquidatie besluit, anderszins haar rechtspersoonlijkheid verliest of haar bedrijf overdraagt dan wel fuseert;
 - f) één der Partijen onder bewind wordt gesteld.

ARTIKEL 10:

Gevolgen na einde van de overeenkomst

1. Na einde van de overeenkomst ingevolge artikel 10 heeft Grondgebruiker geen recht meer op de jaarlijkse tegemoetkoming op basis van deze overeenkomst.
2. Het eindigen van de overeenkomst zal geen gevolgen hebben voor de reeds aan Grondgebruiker verleende tegemoetkoming(en).

ARTIKEL 11:

Bijlagen

De volgende bijlagen maken deel uit van deze overeenkomst, welke hier als herhaald en ingelast worden beschouwd:

<i>Bijlage A</i>	<i>Hoogte tegemoetkoming</i>
<i>Bijlage B</i>	<i>Kaart percelen overeenkomst</i>

In geval van strijdigheid tussen bepalingen uit de overeenkomst en de bijlagen prevaleert hetgeen is opgenomen in de overeenkomst.

ALDUS OVEREENGEKOMEN EN IN TWEEVOUD OPGEMAAKT EN ONDERTEKEND:

Ondertekening grondgebruiker	
Naam:	
Handtekening:	
Datum:	

Ondertekening provincie xxx, Voor deze De directeur van BIJ12,	
Naam:	Tjeerd Kampstra
Handtekening:	
Datum:	

BIJLAGE A

Hoogte tegemoetkoming dassenschade behorende bij Dassenovereenkomst met kenmerk @

Gegevens

Periode: 1 januari 2017 tot en met 31 december 2020

Totale grootte bedrijf: ha

Grootte perceel/percelen voor overeenkomst: ha

zoals ingetekend op bijgevoegde bedrijfskaart

Hoogte tegemoetkoming

Oppervlaktederving:	 are x € 30,00=	€ 00,00
Tegemoetkoming grasland (€ 10,00 tot € 75,00 per ha):	 ha x € 00,00 =	€ 00,00
Tegemoetkoming maïsteelt:	 ha x% x € [saldo maïs] =	€ 00,00
Tegemoetkoming wisselteelt:	 ha x% x € [saldo w.teelt] =	€ 00,00
Overig:		= € 00,00
Totale tegemoetkoming per jaar:		€ 00,00

BIJLAGE 2 – OVERZICHT ANTWOORDEN GEÏNTERVIEWDE AGRARIËRS

Provincie	Over-een-komst	Bedrijf	Natuur	Das	Omvang schade	Belang vergoe-ding	Tijdsbestedi ng	Hoogte taxatie	Verschillen schade	Leges/eigen risico	Tussen-tijdse taxatie	Opmerking en
FRL	Nee	100 ha gras, 25 ha mais, koeien	Belangrijk, niet te veel natuur	Mag, maar niet te veel	Mais €1500, gras € 1500	Helpt acceptatie	10u/jr	40% te laag bij mais	Neemt toe.	Weerhoud t niet		In toekomst keuze voor overeenkomst, nu niet aangeboden
FRL	Nee	38 ha, melkkoeien	Niet te veel natuur	Das mag weg	Mais €1.000, gras €500	Helpt, maar liever geen das	10u/jr	Klopt redelijk	Lijkt constant	Eigen risico was drempel		Overeenkomst niet aangeboden. In toekomst wel keuze voor overeenkomst
FRL	Ja	63 ha, melkkoeien, geen mais	Natuur-bescherming belangrijk	Mag er gerust zijn	Gras €2.000	Vergoedin g helpt	Scheelt 5u/jr	Niet OK deze periode	Neemt toe		Moet mogelijk blijven	Tussentijds instappen zou goed zijn; ook een burchtvergoedin g
FRL	Ja	150 ha, kalveren, mais, ui, aardappel	Natuur belangrijk, niet ten koste van boer	Horen hier niet thuis	Vraatschade mais	Helpt		40% te laag	Neemt toe		Belangrijke mogelijkhei d	Tussentijds instappen zou goed zijn; overeenkomst gevoel van gelijkwaardigheid
FRL	Ja	90 ha, melkkoeien, geen mais	Natuur belangrijk, niet ten koste van boer	Prachtig, maar je ziet ze niet	Gras €2.000	Helpt	Scheelt 5u/jr	Niet OK, 40% te laag	Neemt toe		Moet mogelijk blijven	Tussentijds instappen zou goed zijn; ook een burchtvergoedin g
DRT	Ja	30 ha gras, 6,5 ha mais	Mooi		Gaten in grasland, 0,5 ha mais	Terecht	Per 5 jaar 1 uur	Redelijk	Nee. Stijgend		Te duur	

Provincie	Over-een-komst	Bedrijf	Natuur	Das	Omvang schade	Belang vergoe-ding	Tijdsbesteding	Hoogte taxatie	Verschillen schade	Leges/eigen risico	Tussen-tijdse taxatie	Opmerking en
DRT	Ja	Gras, 20-25 ha mais	Reeën!	Heb er niet veel mee	Maisstengels, gaten in gras	Fijn	Per 5 jaar 8 uur	Klopt gemiddeld	Ja. Seizoenen verschillen		Niet nodig. Kost tijd	
DRT	Nee	Akkerbouw, 4 ha mais	Mooi, genieten		Mais, €400-500	Voorkomt verjagen		Redelijk	Wisselende teelten			
DRT	Nee	12 ha mais, 24 ha wisselend		Niet leuk meer	Gewas en mentaal, €850		Per jaar 1 uur			Retour onzeker		
DRT	Nee	57 ha gras, 13 ha mais	Dieren-liefhebbers	Nu wel genoeg	Gewasschade, extra pacht. €2400			Goed, maar niet alle schade	Schade varieert	Is een drempel		
OV R	Ja	Paarden en grasland	Doen we veel aan	Niet onaardig, te veel	Gaten in grasland. €855		Niet ieder jaar	Redelijk				
GLD	Ja	8 ha mais, 4 ha graan, kalveren	Mooi, goed beheer nodig	Te veel, afschieten	Vraatschade mais	Goed	Veel door extra schade	Klopt wel	Sterke toename	Was 300,-		Overeenkomst te star in geval van toegenomen schade
GLD	Nee	30 ha gras en mais	Niets tegen	Mag, maar niet te veel	Mais, €2.000	Helpt acceptatie	6u/jr	Redelijk	Toegenomen	Eigen risico € 250		Kende overeenkomst niet, maar moet toch ieder jaar voor edelhert aanvragen
GLD	Nee	30 ha mais, suikerbiet, graan	Niets tegen	Mag, maar niet ten koste van boer	Graan €1.100	Helpt acceptatie	8u/jr	Klopt redelijk	Toegenomen	Is een drempel		Slechte ervaring, van kastje naar muur. Kende mogelijkheid overeenkomst niet. Klinkt aantrekkelijk vanwege gemak
UTR	Ja	40 ha gras en mais	Mooi	Niet blij met das	Mais €1.900	Goed, maar liever	Scheelt 4u/jr	Komt overeen	Constant			Overeenkomst vanwege gemak.

Provincie	Over-een-komst	Bedrijf	Natuur	Das	Omvang schade	Belang vergoe-ding	Tijdsbesteding	Hoogte taxatie	Verschillen schade	Leges/eigen risico	Tussen-tijdse taxatie	Opmerking en
						dassen weg						
UTR	Ja	33 ha, melkveebedrijf	Natuurbescherming positief	Te veel dassen, afschot gewenst	Grasland, € 1.000	Vergoeding helpt	Scheelt 4u/jr	Lager dan werkelijke schade	Schade neemt toe		Moet mogelijk blijven	Prima dassenburcht geen voorwaarde meer; tussentijds instappen moet mogelijk blijven.
NBR	Ja	75 ha gras en mais	Belangrijk	Mooi	Vraatschade mais, gaten in gras	Helpt	Scheelt 6u/jr	80% van werkelijke schade			Moet mogelijk blijven	
NBR	Ja	22 ha mais, tarwe, aardapp.	Belangrijk	Onzichtbaar	Vraatschade mais, €800	Helpt	Scheelt 4u/jr	60% van werkelijke schade	In mais constant		Moet mogelijk blijven	
NBR	Ja	60 ha gras en mais	Er is genoeg	Het zijn er te veel	Mais en gras, €500	Helpt	Scheelt 4u/jr	Te laag	Mais constant, gras neemt toe		OK	
NBR	Nee	180 ha akker/mais, varkens	Niets tegen	Mag er zijn	Vraatschade mais en bieten	Helpt acceptatie	4u/jr	Klopt redelijk	Loopt nogal uiteen	Hoogte is drempel		Wil overeenkomst vanwege gelijkwaardigheid
LIM	Nee	50 ha akkerbouw en fruit	Niet belangrijk	Schiet maar dood	Mais en gras, €2.000	Helpt acceptatie	12u/jr	Klopt redelijk	Varieert jaarlijks	Niet		Wil geen overeenkomst vanwege wisselende teelt
LIM	Nee	22 ha suikerbiet, graan, fruit	Belangrijk	Het zijn er te veel	Vraatschade mais, €2.000	Helpt acceptatie	12u/jr	Klopt redelijk	Constant hoog	Niet		Graag weer overeenkomst vanwege gemak
LIM	Nee	70 ha akkerbouw, gras, mais	Natuur belangrijk, jagen	Het zijn er te veel	Mais €2000, graan €300	Helpt acceptatie	16u/jr	Redelijk	Neemt toe	Niet		Graag weer overeenkomst vanwege gemak, maar ook timing taxateur

Provincie	Over-een-komst	Bedrijf	Natuur	Das	Omvang schade	Belang vergoe-ding	Tijdsbesteding	Hoogte taxatie	Verschillen schade	Leges/eigen risico	Tussen-tijdse taxatie	Opmerking en
LIM	Nee	35 ha akker, 83 ha gras en mais	Niets tegen, binnen perken	Het zijn er te veel	Vraatschade mais, €500	Helpt acceptatie	4u/jr	Klopt redelijk	Is toegenomen	Niet		Graag overeenkomst vanwege gemak
LIM	Nee	50 ha gras, mais, graan	Belangrijk, genieten, jager	Mag, maar niet te veel	Mais €2.000, graan €700	Helpt acceptatie	12u/jr	Klopt redelijk	Loopt uiteen	Niet		Graag weer overeenkomst vanwege gemak en gelijkwaardigheid
LIM	Nee	35 ha akkerbouw	Overdreven bescherming	Mag, maar niet te veel	Gras €1.000, voorheen ook maisschade	Helpt acceptatie	10u/jr	Klopt redelijk	Loopt nogal uiteen	Niet		Graag weer overeenkomst vanwege gemak.
Tot.	14 nee, 12 ja	Zeer divers	Wisselend, maar niet te veel natuur	De das mag er zijn, maar veruit de meesten vinden dat het er niet meer moeten worden of dat er nu te veel zijn		Helpt bij acceptatie van schade door das, maar onder protest	Uiteenlopend, maar gemiddeld 7,2 uur per jaar	Over het algemeen tevreden, 6 ontevreden	Wisselend beeld: constant, vaak stijgend en variabel. Nooit dalend.		Weinig antwoorden, maar de mogelijkheid moet blijven	

Werkt voor provincies

BIJLAGE 3 - JURIDISCH ADVIES

Juridisch advies over het gebruik van dassenovereenkomsten door de provincie

Dassenovereenkomsten zijn privaatrechtelijke overeenkomsten waarbij de aanspraak op een tegemoetkoming in faunaschade op aanvraag, als bedoeld in artikel 6.1 Wet natuurbescherming voor 5 jaar wordt afgekocht.

Jurisprudentie over het gebruik van privaatrecht door de overheid

In het Windmill-arrest³ lag de vraag voor, of de overheid, indien zij publiekrechtelijk bevoegd is bepaalde belangen te behartigen (d.m.v. een besluit), zij dit ook op privaatrechtelijke wijze mag doen (d.m.v. een overeenkomst).

De Hoge Raad overwoog:

*“Het gaat hier om de **vraag of de overheid, ingeval haar bij een publiekrechtelijke regeling ter behartiging van zekere belangen bepaalde bevoegdheden zijn toegekend, die belangen ook mag behartigen door gebruik te maken van** haar in beginsel krachtens het privaatrecht toekomende bevoegdheden, zoals aan het eigendomsrecht ontleende bevoegdheden, **de bevoegdheid overeenkomsten naar burgerlijk recht te sluiten** of de bevoegdheid een vordering op grond van een jegens haar gepleegde onrechtmatige daad bij de burgerlijke rechter in te stellen. Wanneer de betrokken publiekrechtelijke regeling daarin niet voorziet, is voor de beantwoording van deze vraag **beslissend of gebruik van de privaatrechtelijke bevoegdheden die regeling op onaanvaardbare wijze doorkruist**. Daarbij moet o.m. worden gelet op inhoud en strekking van de regeling (die mede kan blijken uit haar geschiedenis) en op de wijze waarop en de mate waarin in het kader van die regeling de belangen van de burgers zijn beschermd, een en ander tegen de achtergrond van de overige geschreven en ongeschreven regels van publiek recht. Van belang is voorts of de overheid door gebruikmaking van de **publiekrechtelijke regeling een vergelijkbaar resultaat** kan bereiken als door gebruikmaking van de privaatrechtelijke bevoegdheid, omdat, zo zulks het geval is, dit een belangrijke aanwijzing is dat geen plaats is voor de privaatrechtelijke weg.”*

³ HR 26 januari 1990, AB 1990, 408 en NJ 1991, 393 (Staat/Windmill)

De Pina/Helmond

In het arrest De Pina/Helmond⁴ heeft de Hoge Raad de zinsnede "*de wijze waarop de belangen van de burgers zijn beschermd*" nader geconcretiseerd: er dient sprake te zijn van een met voldoende waarborgen omklede rechtsgang.

Een rechtsgang betekent er bezwaar en beroep mogelijk is tegen een besluit. Dat is bij een dassenovereenkomst niet het geval.

Hulpvragen

De Hoge Raad heeft in wezen twee hulpvragen geformuleerd die vervolgens in de uitspraak van de rechtbank worden nagelopen:

Voorziet de publiekrechtelijke regeling in de mogelijkheid de betreffende belangen te behartigen?

Zou gebruik van de privaatrechtelijke bevoegdheden de publiekrechtelijke regeling op onaanvaardbare wijze doorkruisen?

Hoe zit het bij een dassenovereenkomst?

Bij een dassenovereenkomst zijn geen belangen van derden betrokken. Dus er is geen bezwaar tegen het feit dat er geen bezwaar en beroep voor derden openstaat tegen de tegemoetkoming.

Bij het sluiten van de dassenovereenkomst is er overeenstemming over de hoogte van de tegemoetkoming. Een rechtsgang voor de grondgebruiker is daarom niet per se nodig.

Hieruit zou de conclusie kunnen worden getrokken dat het gebruik van een overeenkomst, de publiekrechtelijke regeling (verordening en beleidsregels) niet op onaanvaardbare doorkruist.

Echter, door een tegemoetkoming op aanvraag te verstrekken, kan hetzelfde resultaat worden bereikt. Dit is een aanwijzing dat geen gebruik mag worden gemaakt van het privaatrecht (een overeenkomst).

Staatssteun

Een ander aspect is dat de tegemoetkoming niet gebaseerd is op de werkelijke schade in een jaar. Er is geen mechanisme dat overcompensatie (en daarmee verboden staatsteun) tegengaat.

Op grond van de Richtsnoeren voor staatssteun in de landbouw - en de bosbouwsector en in plattelandsgebieden 2014-2020⁵ (par. 1.2.1.5), mag de steun hoogstens 100% van de in aanmerking komende kosten zijn. Ook moet de

⁴ HR 09-07-1990, ECLI:NL:PHR:1990:AN1176

⁵ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:52014XC0701\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:52014XC0701(01))

steun gebaseerd zijn op een taxatie en moet het causaal verband tussen de schade en het gedrag van het dier zijn vastgesteld.

Hieraan is niet voldaan als een taxatie van een bepaald jaar wordt gebruikt voor de daarop volgende jaren, zoals bij de dassenovereenkomst gebeurt.

Conclusie

Met een tegemoetkoming op aanvraag kan hetzelfde resultaat worden bereikt als met een dassenovereenkomst. Dit is een aanwijzing dat er geen ruimte is voor een overeenkomst, maar dat een tegemoetkoming moet worden verleend door middel van een beslissing op aanvraag overeenkomstig provinciale verordening en beleidsregels.

Bovendien is bij dassenovereenkomst niet gewaarborgd dat er geen overcompensatie en dus verboden staatssteun wordt verleend.

Uit juridisch oogpunt is een dassenovereenkomst daarom af te raden.

Marieke van der Haar, bedrijfsjurist BIJ12, 21 februari 2020